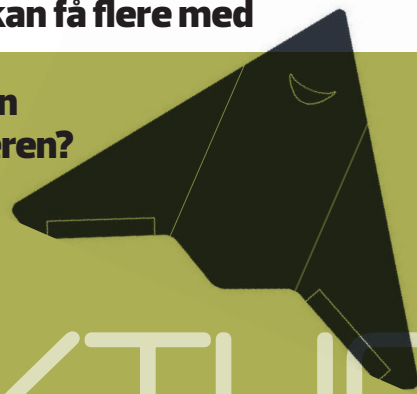

04 Organisasjoner:
Krever ekstra
bistandsmilliard

24 DR Kongo:
Skjør fred
gir håp

34 Miljøministeren:
– Skogsuksessen
kan få flere med

Droner – den
nye livredderen?
Side 12

BISTANDSAKTUELT

NR 6 – AUGUST 2014 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Millioner på jobb jakt

Uganda har verdens yngste befolkning og ungdommen sliter med å finne jobber. Problemet er det samme i mange andre utviklingsland.

Samtidig som store ungdomskull er en utfordring, utgjør de unge også en ressurs. 14 år gamle Tony Lubega fra Kampala har skaffet seg lærlingplass og drømmer om å drive eget verksted en dag.

Side 16

tema:
Arbeidsledig
ungdom
8 sider

Foto: Espen Røst

«Folk er for smarte til å la sitt syn på fattigdom bli påvirket av en fyr som forteller vitser på tv.»

Side 8

Aktuelt

Skuespiller Angelina Jolie
fronter mange saker for UNHCR.
Britiske forskere mener bruk av
kjendiser for å få folk til å bry
seg om utviklings-spørsmål
er lite effektivt.
Les mer på side 8

Humanitær krise

Leder

En helt spesiell situasjon. Nord-Irak, Syria, Gaza, Sør-Sudan, Den sentralafrikanske republikk, Somalia, Dr Kongo og Sahel. Aldri i nyere tid har verden vært vitne til så mange parallelle humanitære kriser på en og samme tid. Det er budskapet fra sentrale aktører i norsk og internasjonal bistandsbransje i denne utgaven.

Krig, konflikt, terror, hatpropaganda og overgrep har lagt ført til voldsomme flyktningstrømmer. Matmangel truer i mange land, både i Afrika og til dels i konfliktlandene i Midtøsten. Vi i Norge merker den nye store humanitære utfordringen bare i liten grad. De store byrdene bæres av nabolandene, fattige land som nå huser store flyktningleirer. Vanlige mennesker åpner sine hjem. Gjestfrihet, humanitet og nestekjærlighet har sterke tradisjoner i mange av de befolkningene som nå gjør en innsats i solidaritet med de nødstedte.

Men i land der det fra før er mangel på arbeid og husly – og der det generelt er knapphet på goder, vil mulige konflikter også ulme. I denne spesielle situasjonen – med så mye lidelse og nød i mange land – er det viktig at også vestlige land bærer sin del av byrden.

Nordmenn karakteriserer gjerne seg selv som et av verdens mest gavmilde folk. Og i vår olje- og finansrikdom er vi også usedvanlig heldig stilt. Ingen befolkninger i verden er så rike. Knappt noen land i verden har en tilsvarende økonomisk handlefrihet. Vår offisielle bistand utgjør i underkant av én krone per 100-lapp vi tjener her i landet. Når sentrale humanitære aktører nå roper et varsko om at krisen er så stor at det trengs ekstraordinær innsats og ekstraordinære bevilgninger, så mener vi det er all grunn til å høre nøye etter.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Hvem skal ut?

Spenningen er stor blant norske bistandsorganisasjoner i forkant av statsbudsjettet som framlegges onsdag 8. oktober. Mange er bekymret for hvordan regjeringens løfter om sterkere konsentrasjon av bistanden vil bli uttrykt i praksis.

Av Hege Opseth og Gunnar Zachrisen

Antall land som får bistand skal kuttes – men ingen vet hvor mange og hvilke av de 116 landene Norge gir bistand til som skal bort. Det er også usikkert hvilke føringer som vil bli lagt på organisasjonenes støtte til sivil samfunn i mottakerland.

Det er 148 land i verden som er godkjent for å motta bistand. Av disse er det bare 32 mulige land som ikke mottar pengeoverføringer fra Norges 32,8 milliarder kroner store bistandsbudsjett. Men nå skal noen av de 116 landene som mottar norsk bistand ut. I oktober legger regjeringen fram sitt første bistandsbudsjett og konsentrasjon er et nøkkelord.

– Konsentrasjon er et helt nødvendig virkemiddel om vi skal nå målet om en effektiv og resultatorientert bistand. Det er mye som er spennende og viktig, og vi må innse at Norge ikke kan gjøre alt overalt, sa statssekretær Hans Brattskar (H) like før sommeren.

Fokusland

Ulike representanter for begge de to regjeringspartiene har tidligere gitt uttrykk for at det er behov for at norsk bistand konsentreres om færre land og temaer, i tråd med hva som har skjedd med bistanden i Sverige og Danmark. Regjeringspolitikere har samtidig gitt uttrykk for at det skal være unntak for bistand til menneskerettigheter og demokrati, fred og forsoning, humanitær bistand og bistand for å bringe folk «varig ut av fattigdom».

Utenriksminister Børge Brende har på sin side lansert det nye begrepet «fokusland», som skal omfatte land som viser vilje og evne til å gå fra fattig lavinntektsland til mellominntektsland. Her skal dessuten norsk næringsliv bidra, og handel og investeringer vil gå hånd i hånd med målrettet bistand.

Enkle grep

Kirkens Nødhjelp er blant organisasjonene som viser forståelse for behovet om effektivisering gjennom konsentrasjon. Samtidig understreker organisasjonen at historie, gode partnerskap og behov må være viktige kriterier når det skal avgjøres hvilke land som skal kuttes fra mottakerlista.

– En viss konsentrasjon er nødvendig og riktig, men det er hva «fokusland» innebærer vi er mest spent på. Vi mener at det med noen grep kan kuttes rundt 25 land allerede i 2015. Men landkonsentrasjon må være noe annet enn symbolpolitikk, sier generalsekretær i Kirkens Nødhjelp, Anne Marie Helland.

Generalsekretær Liv Tørrës i Norsk Folkehjelp forventer at den totale bistanden øker og sier det slik når det gjelder debatten om land:

– Telling av land kan ikke være utgangspunktet for hva vi gjør, sier hun.

Norges Røde Kors mener regjeringen må skille mellom stat-til-stat-bistand og bistand gjennom internasjonale organisasjoner og sivilsamfunnsorganisasjoner når de gjør sine vurderinger.

– Selv om Norge skulle velge å kutte bilateral støtte til et land, for eksempel av politiske årsaker, kan det være gode argumenter for å opprettholde støtte til sivilt samfunn i det samme landet. Det er også en rekke andre hensyn som bør vurderes, som for eksempel sårbarhet for naturkatastrofer, sier generalsekretær Åsne Havnelid.

Små prosjekter

Plan Norge mener det er gode grunner for at Norge bør vurdere å konsentrere det direkte stat-til-stat samarbeidet til færre land.

– Dersom dette gjøres for å frigjøre ressurser til å bygge større fagkompetanse på ambassadene, vil det gi mulighet for mer helhetlig samarbeid og

■ RETTIGHETER

Ananas- rettsak

Britiske Andy Hall gikk den thailandske ananas- industrien i sømmene, og fant både barnarbeid og brudd på arbeidernes rettigheter. Flere butikker sluttet å importere ananas fra produsenten Natural Fruits etter avsløringene. Nå trekker fruktprodusenten briten inn for retten og truer med millionbøter, melder Om Verlden.

■ LANDBRUK

Bønder verner jord

1,7 millioner afrikanske bønder i 13 afrikanske land har i løpet av de siste fem år bidratt til å verne jord, ifølge Alliance for a Green Revolution in Africa (AGRA). Tiltak mot utpining av jorda omfatter bruk av organisk materiale og vekster som naturlig tilfører jorda nitrogen. Arealet som er omfattet tilsvarer det dobbelte av alt åkerland i Norge.

■ AFRIKAS HORN

20

millioner mennesker på Afrikas Horn risikerer å sulte de neste månedene, ifølge FN

Land i Latin-Amerika er blant de som kan ligge tynt an når Høyre/Frp-regjeringen vil kutte i antallet land som mottar langsiktig norsk bistand.

Foto: NTB Scanpix

langsiktige partnerskap, sier Plan-sjef Olaf Thommessen.

Flyktninghjelpen mener det kan være riktig å redusere antall land som får langsiktig bistand, mens den humanitære hjelpen må styres av behovene for nødhjelp der de oppstår.

– Det avgjørende er hva man får ut av hver bistandskrone. Det må være faglig kontroll på den bistanden som gis, og det må brukes så lite penger til administrasjon som mulig. Land der vi driver smått med langsiktige prosjekter

«Dersom vi vil ha en fattigdomsrettet bistand, må man også satse i mellominntektsland.»

Tove R. Wang, generalsekretær i Redd Barna.

og der det ikke er spesielt gode faglige eller politiske grunner til å opprettholde en norsk tilstedeværelse eller kontakt, bør forsvinne, mener generalsekretær Jan Egeland.

Fattigste

Frykten blant organisasjonene for at bistanden skal konsentreres bare om noen få fattige lavinntektsland er tydelig. Flere trekker frem at det er i mellominntektsland de fleste av verdens fattigste bor og at det derfor er umulig å ta utgangspunkt i denne type kategorier når det skal bestemmes hvem som skal ut.

At 70 prosent av verdens fattigste bor i mellominntektsland må inn i vurderingen av hvor man går inn med langsiktig bistand, mener Røde Kors.

– Dersom vi vil ha en fattigdomsrettet bistand, må man også satse i mellominntektsland, påpeker Tove R. Wang

i Redd Barna.

– Vi anbefaler at stat-til-stat-bistanden konsentreres om lavinntektsland. Men når det gjelder støtten til sivilsamfunn må organisasjonene selv stå fritt til å bestemme hvor de skal satse, mener hun.

Trukket seg ut

Flere av organisasjonene melder at de har trukket seg ut av flere land de tidligere arbeidet i de siste årene. Norsk Folkehjelp arbeider i 38 land i dag med humanitær nedrustning og langsiktig demokratiarbeid. De har trukket seg ut av til sammen 27 land de siste årene. Norske Redd Barna er i ferd med å redusere programmer de finansierer i omkring 20 land, mens Flyktninghjelpen har trukket seg ut av 17 land de siste 10 årene.

Kirkens Nødhjelp er den organisasjonen som har trukket seg ut av flest

land de siste fem årene – 35 totalt. De har i dag kontorer i 21 land og arbeid i 30 land.

– Det har vært nødvendig for å forberede kostnadseffektivitet, kvalitet og forbedrede resultater. Da kan vi ha større volum og mindre forvaltning i hvert land, sier Anne Marie Helland.

I et intervju med avisen Vårt Land nylig slo Fremskrittspartiets Per Sandberg fast at «målet om å gi én prosent av brutto nasjonalinntekt til bistand ikke lenger bør være «hellig». Det er det mange norske bistandsorganisasjoner som ikke er enig i. Samtlige organisasjoner Bistandsaktuelt har snakket med fastslår at det tidligere felles politiske målet om én prosent av brutto nasjonalinntekt i bistand bør opprettholdes. I en tid med ekstraordinære humanitære behov i verden ønsker de til og med øke bistanden ut over én prosent (se egen sak side 4). ■

Les mer på nett

Les mer om hva organisasjons-Norge mener regjeringen bør prioritere i bistandsbudsjettet www.bistandsaktuelt.no

4 Aktuelt

Hjelpeorganisasjonene om den humanitære krisen:

– Nå må Stortinget våkne!

Voldsomme krigshandlinger har sendt millioner på flukt i Midtøsten. Samtidig varsles alvorlig sult i Afrika. Flyktninghjelpens Jan Egeland og Norsk Folkehjelps Liv Tørres krever nå at Stortinget bevilger én milliard kroner ekstra for å møte de ekstreme humanitære behovene. **Av Espen Røst**

– I mine 35 år inn og ut av nødhjelpsarbeid har jeg aldri sett så mange parallelle kriser i verden som nå, sier Egeland.

Mens Abu Bakr al-Baghdadi sannsynligvis styrer sine jihadister fra sitt selverklarte kalifat i Raqqa i Syria, er nå nær 1,5 millioner mennesker drevet på flukt i nabolandet Irak. I den uoversiktlige borgerkrigen i Syria, der president Bashar al-Assad har drevet et kynisk maktspill og blant annet unnlatt å slå hardt til mot Baghdadis Islamsk Stat (IS), er nå så mange som 6,5 millioner internt fordrevet.

Ifølge UNHCR er nesten 9,2 millioner syriere på flukt i Syria eller nabolandene. Hvor mange som er drept i de to landene, er det ingen som har full oversikt over. Men anslag sier nesten 200 000 så langt i den vel tre år lange krigen i Syria. En tredjedel skal være sivile ofre.

Sult-krise

Bare 60 mil unna Baghdadis hovedkvarter utspiller en annen humanitær katastrofe seg: Sommerens israelske storoffensiv, med nesten 5000 bombenedslag for å knuse Hamas på Gaza-stripen, har drept minst 1875 palestinere. Ifølge UNRWA er fortsatt minst 238 000 palestinere internt fordrevet. FN-organisasjonen som bistår nesten fem millioner palestinske flyktninger i ulike land i Midtøsten, ber nå verdenssamfunnet om vel 187 millioner dollar i nødhjelp til Gaza.

Og så: I skyggen av krisene og krigene i Syria, Irak og Gaza har en sult-krise i flere land i Afrika fått utvikle seg. Den krever stadig flere menneskeliv. 20 millioner mennesker er nå rammet av akutt matkrise, ifølge FN-anslag. En appell om 14 milliarder kroner til mat-sikkerhet i Sahel konkurrerer nå om giverlandenes oppmerksomhet med nødhjelpsbehovene i Syria, Irak og

Generalsekretær i Flyktninghjelpen, Jan Egeland.

Abu Bakr al-Baghdadi.

Foto: NTB Scanpix

Norsk bistand til krisen i Midtøsten

IRAK: I den uoversiktlige og omskiftelige situasjonen i Nord-Irak, har en storstilt luftbro med nødhjelp til en halv million flyktninger nå startet. Flyvningene, som er del av UNHCRs nødhjelpsarbeid, støttes blant annet av Norge som har stilt et av Forsvarets transportfly til disposisjon. Norge har bevilget 175 millioner kroner til Irak i 2014. Det er utbetalt 75 millioner kroner av disse, fordelt på Flyktninghjelpen, Norsk Folkehjelp, UNHCR og Det internasjonale Røde Kors, samt 10 millioner kroner gjennom FNs nødhjelpsfond (CERF). Dette inkluderer fem millioner kroner til syriske flyktninger i Irak. Det er ennå ikke bestemt hvordan de øvrige 100 millioner kroner vil fordeles.

SYRIA: Det er bevilget 450 millioner kroner i humanitære bistandsmidler til Syria-krisen i 2014. Mottakere er de humanitære FN-organisasjonene og norske frivillige organisasjoner. I tillegg

kommer støtte til andre prosjekter knyttet til krisen i Syria og naboland, totalt om lag 750 millioner kroner i 2014. Siden krisen startet i Syria for tre år siden, har det totalt blitt bevilget 1,3 milliarder kroner.

GAZA: Regjeringen bevilget 30 millioner kroner til ekstraordinær humanitær innsats på Gazastripen i juli. Midlene har i hovedsak gått til akutt medisinsk hjelp gjennom WHO, Norwac og Røde Kors. Utenriksdepartementet har nylig besluttet å bevilge ytterligere 10 millioner kroner for å styrke palestinske helseinstitusjoners evne til å behandle flere sårede. Total bistand til Palestina, inkludert støtte til FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA), er planlagt til rundt 800 millioner kroner i 2014. Mye av støtten går til det palestinske stats- og institusjonsbyggingsarbeidet.

Fordrevne Yezidier flykter fra byen Sinjar etter angrep fra væpnede grupper lojale til Islamsk Stat. Islamismgruppen har erklært et kalifat som strekker seg gjennom krigsherjede Syria og nesten helt frem til Iraks hovedstad Bagdad. Bare i Irak er nå 1,5 millioner mennesker internt fordrevet, ifølge UNHCR.

Foto: Rodi Said/Reuters/NTB Scanpix

Gaza (se undersak).

– Som hjelpeorganisasjoner er vi overveldet over innsatsen som nå trengs. Mer enn 50 millioner mennesker er på flukt fra krig og undertrykkelse, og flere mennesker er «kastet utfor stupet» enn til og med under folkemordenes tid på 1990-tallet, sier Flyktninghjelpens generalsekretær Jan Egeland til Bistandsaktuelt.

Han påpeker at situasjonen allerede før sommeren var prekær i Syria, Den sentralafrikanske republikk, Somalia og Sør-Sudan:

– Nå har vi fått håpløse og unødvendige kriger både i Gaza og Nord-Irak på toppen av disse. Sivilbefolkningens lidelser i Irak nå er til å grine blod av, sier Egeland.

– Må korrigeres

Generalsekretæren mener situasjonen er uten historisk paralleller.

– Vi kan dokumentere at det ikke har vært et lignende krisebilde som det vi ser i verden nå, noen gang i det politiske liv til noen av Stortingets 169 representanter. Ingen norske politikere

har vært stilt overfor like store internasjonale kriser. Børge Brende og hans team i Utenriksdepartementet gjør så godt de kan med de midlene de har til rådighet, men dét er ikke nok. Kassa er tom. Det beste ville vært om Brende kunne trykke penger selv, men siden han ikke kan det må han gå til Stortinget for å be om mer:

– Jeg håper stortingsrepresentantene tar krisene vi står overfor inn over seg i statsbudsjettet: Hele bistandsbudsjettet må økes. Vi må midlertidig over én prosent fordi behovene er så

enorme, og den humanitære andelen av budsjettet må økes, sier Egeland.

Generalsekretæren poengterer at den humanitære andelen av bistandsbudsjettet under krisene på 90-tallet var på rundt 17 prosent av det totale bistandsbudsjettet. Nå er den på rundt 12 prosent.

– I en verden med færre fattige og syke, og flere nødstilte og krigsofre, må budsjettene korrigeres. Bistanden må rettes etter behov, og vi forventer at det stilles ressurser til disposisjon. Brende må overbevise Stortinget og finansmi-

nisteren om at han trenger mer penger, sier Egeland.

Før sommeren kom Egeland og Flyktninghjelpen med en appell til norske politikere: «Situasjonen for de syriske flyktningene blir stadig verre. Det er derfor viktig at Norge øker sitt bidrag til hjelpearbeidet med en milliard kroner utover dagens nivå».

Ble ikke hørt

Men bønnen om økte øremerkede ressurser til Syria-krisen ble ikke hørt på Løvebakken da. Nå håper Egeland den

eskalerende humanitære situasjonen vil få politikerne til å åpne øynene:

– Det var skuffende at Stortinget ikke brukte revidert budsjett i sommer til å bevilge en ekstra milliard til hjelpearbeidet i og rundt Syria. Vi har nå over ti millioner flyktninger og andre hjelpetrengende der. Når Norge bare tar 1000 syriske flyktninger på et år fra hele regionen – og i tillegg velger bort syke og sårede, blir det ekstra ille at det heller ikke bevilges ekstra penger til nabolandene og hjelpearbeidet inne i Syria. Nå har vi fått Irak-krisen på →

6 Aktuelt

Den humanitære krisen i Midtøsten, samt de konfliktrammede landene Sør-Sudan og Den sentralafrikanske republikk, krever ekstraordinære humanitære bevilgninger på neste års statsbudsjett, mener Flyktninghjelpen og Norsk Folkehjelp.

Foto: Karam Al-Masri, Thomas Coex, Jerome Delay, Nichole Sobacki/NTB Scanpix

→ toppen. Det ville være et feilgrep av historiske dimensjoner om vi ikke økte innsatsen i samsvar med behovene, sier Egeland.

Overfylt

Baghdadis islamister i IS rykker nå stadig nærmere Iraks hovedstad Bagdad og kontrollerer en bred stripe landområder hele veien fra byen Doudyan, nord for Aleppo – helt på grensa til Tyrkia. Forrige uke mistet ekstremistgruppen kontrollen over den strategiske Mosul-dammen, men kontrollerer fremdeles Iraks nest største by Mosul.

Om lag seks mil nord for Mosul befinner Flyktninghjelpens Tiril Skarstein seg. På telefon forteller hun Bistandsaktuelt at vel 462 000 internt fordrevne nå har søkt tilflukt i områdene rundt byen Duhok.

– En leir som egentlig ble satt opp for å huse flyktninger fra nabolandet

Syria er nå overfylt av internt fordrevne. I tillegg til de internt fordrevne befinner det seg fortsatt mer enn 200 000 syriske flyktninger i området, sier Skarstein.

Hun forteller at leiren hun befinner seg i egentlig er bygget for 5000 flyktninger.

Sprengt

– Nå bor det 26 000 her. Kapasiteten er sprengt og lokale myndigheter, Flyktninghjelpen og andre organisasjoner jobber for å få på plass det aller mest nødvendige, slik som rent drikkevann, mat, husly og toaletter.

– Jeg pratet med en familie som akkurat hadde kommet over grensen fra Syria. De hadde flyktet fra Sinjar i Irak for mer enn to uker siden. Først hadde de oppholdt seg seks dager i Sinjar-fjellene under stekende sol. Så hadde de tatt seg inn i Syria, før de nå var tilbake i de kurdiske områdene i Nord-Irak. De

Generalsekretær i Norsk Folkehjelp Liv Tørres.

var veldig redde, og fortalte historier om mennesker som er blitt drept eller tatt til fange av væpnede grupper under flukten. På spørsmål om hva de nå trenger av hjelp, var de tydelig på at det de aller mest ønsker seg, er sikkerhet.

Skarstein forteller at mange hun har snakket med sier at de er redde for fremtiden, men at sikkerhetssituasjonen er mye bedre rundt Duhok nå, enn for bare to uker siden.

– Da var det kamper ganske nær Duhok by, mens nå er de væpnede gruppene slått tilbake. Men det pågår fortsatt kamphandlinger ikke langt unna, så det er klart det er mye usikkerhet. Som hjelpeorganisasjon må vi følge sikkerhetssituasjonen tett fra dag til dag, forteller Skarstein.

– Mange av de som er fordrevet har flyktet flere ganger. Først har de søkt sikkerhet et sted, for så å bli innhentet av kamper og måttet flykte videre. For hver gang de flykter blir mennesker

stadig mer sårbare, de bruker opp eller mister det lille de har tatt med seg, og mange kommer bort fra familie og kjente. Det gjør behovet for nødhjelp og beskyttelse enda mer akutt, i tillegg gjør det det mer uoversiktlig og vanskelig å kartlegge krisen.

<<En trykk-koker>>

Norsk Folkehjelp jobber i Gaza, Syria og Irak, og bistår blant annet partnerorganisasjoner med utlevering av nødhjelpsartikler og mat, men også med langsiktig demokratibyggning. Generalsekretær Liv Tørres er bekymret for den eskalerende volden og den humanitære situasjonen for millioner av mennesker i hele regionen.

– Vi står nå overfor flere humanitære kriser enn vi noensinne har gjort tidligere. Det har vært en usedvanlig sommer: Midtøsten står i brann, og i tillegg har vi situasjonen på Afrikas Horn og i Sahel. Det stiller oss alle

overfor megastore utfordringer, og det er viktigere enn noen gang å understreke at den norske humanitære bistanden må økes, sier Tørres til Bistandsaktuelt.

Generalsekretæren vil, som sin kollega i Flyktninghjelpen, også ha én milliard kroner i ekstrabevilgning til humanitær innsats over neste års statsbudsjett.

– Hele Midtøsten er nå en trykk-koker med en prekær humanitær situasjon for millioner av mennesker. Nå må Stortinget ta dette innover seg. Én milliard på toppen av bistandsbudsjettet må til for å bidra til å bremse de menneskelige lidelsene.

– Disse krisene er menneskeskapte, de er politiske – og de kunne vært forhindre om verdenssamfunnet hadde handlet annerledes. Og trykk-kokeren Midtøsten er nå i ferd med å eksplodere. Her har du store grupper med ungdom under 25 år som ikke har jobb

og som føler stor urettferdighet i livene sine; deres misnøye med korrupte og undertrykkende ledere brakte fram den arabiske våren i 2011, men den samme misnøyen skaper et rekrutteringsgrunnlag til ekstremistiske grupper, der ISIL er det beste eksempelet akkurat nå, sier Tørres.

– Norge må bistå, fordi vi har et internasjonalt ansvar og dagens kriser er helt ekstraordinære. Utviklingen i Midtøsten gir ikke bare en gigantisk humanitær katastrofe, som er ille nok i seg selv, men skaper også helt nye sikkerhetspolitiske utfordringer for det internasjonale samfunnet, inkludert Norge. ISIL rekrutterer fra byer og bakgårder også i Vesten.

«Good guy»

Tørres poengterer at det er en skjebnens ironi at man nå kan risikere å stå igjen med to hovedaktører i Syria, og at verdenssamfunnet vil ta Bashar

20 mill. i akutt matkrise

Ni milliarder kroner trengs dersom en sultkatastrofe skal unngås i landene rundt Sahara og på Afrikas Horn, ifølge FNs regionalkoordinator for Sahel.

Situasjonen er verst i de konflikt-rammede landene Somalia, DR Kongo, Den sentralafrikanske republikk og Sør-Sudan. Av de 20 millionene som er truet av sult lever ti millioner mennesker her.

– Særlig i Sør-Sudan er forholdene forferdelige. Dårlig sikkerhetssituasjon kombinert med regntiden som har lagt store områder under vann gjør det vanskelig å få hjelpen frem. Samtidig mangler midler til å gi nok hjelp også i de områdene som er tilgjengelige, sier

Hassan Khaire i Flyktninghjelpen.

FN og andre humanitære organisasjoner har varslet om faren for en sultkatastrofe gjentatte ganger det siste halvåret, i håp om at man skulle få inn nok midler til å iverksette tiltak før regntiden satte inn. Uten en umiddelbar opptrapping av hjelpearbeidet vil dødstallene stige raskt, sier Khaire.

Antallet mennesker som er alvorlig underernært øker også raskt i Somalia, hvor myndighetene har erklært tørke i flere områder.

– Ikke ta langsiktig bistand

Leder for OECDs utviklingskomité DAC Erik Solheim advarer mot å la økt nødhjelp stjele av potten for langsiktig bistand.

– Krisene i Midtøsten er veldig alvorlig med store humanitære utfordringer. Samtidig er det viktig at krisene i Syria, Irak og på Gaza ikke overskygger givnerlandenes bistandsprioriteringer andre steder i verden, sier Solheim.

Han mener at langsiktig bistand og utviklingsarbeid for å skape en bærekraftig verden er helt nødvendig for å forebygge konflikter og nød, og etterlyser større internasjonalt lederskap for å få det til.

– Verdens ledere løper nå fra den ene krisen til den andre, og klarer ikke å holde fast ved et langsiktig lederskap. Tidligere i sommer var det kon-

flikten på Gaza. Nå er det Irak. Hvilken krise skal de håndtere i oktober? spør Solheim retorisk.

Han minner samtidig om at utviklingen de aller fleste steder i verden går i riktig retning. At det er det langsiktige utviklingsarbeidet som skaper en bedre verden å leve i, for stadig flere.

– Ta alle de usynlige katastrofene, de som har vært og er der hele tiden: At barnedødeligheten for eksempel er redusert med 67 prosent i Etiopia siden 1990 – det har spart verden for enormt mange døde barn, sier Solheim.

– Lover nødhjelpssatsing

Statssekretær i Utenriksdepartementet Bård Glad Pedersen (H) lover at nødhjelp vil bli prioritert i neste års statsbudsjett.

– Vi må være forberedt på at de humanitære behovene vil øke fremover. Økt humanitær hjelp fra det internasjonale samfunnet er helt nødvendig, og regjeringen vil vektlegge økt humanitær bistand også i neste års budsjett, sier Glad Pedersen.

Han sier at man står overfor en svært krevende humanitær situasjon

der krisene i Syria, Irak, Sør-Sudan og Den sentralafrikanske republikk alle er kategorisert som nivå 3-kriser, det høyeste nivået, av FN. Han poengterer at det også er store humanitære behov i andre områder.

– De siste årene har dessverre ikke budsjettene til humanitær bistand økt i takt med behovene.

al-Assad inn i varmen igjen som en «good guy» sammenlignet med ISIL.

– Demokratibevegelsene som startet den arabiske våren i Syria for tre år siden er nå skvist fra alle kanter. Jeg mener det fortsatt er viktig å støtte opp om disse gruppene. Det er også viktig å gi støtte til Libanon, som ber om hjelp blant annet med FN-soldater, samt til Kurdistan-regionen i Irak. Dette er blant de få demokratiske områdene igjen i regionen og de trenger vår støtte. Får ekstremismen spre seg til disse områdene, kan det få uante ringvirkninger, sier Tørres.

Hun sier det også er viktig å få på plass en helhetlig regional plan for hvordan man skal bekjempe det hun omtaler som ISIL-terroristene.

– Situasjonen tilsier nok en gang at vi må bistå når det gjelder demokratibygging. Demokrati er jo et overordnet mål i regjeringsplattformen. Det er bra, men da kan man ikke bare

bruke (manglende) demokrati som målestokk for å trekke seg ut av land som scorer svakt på demokrati og rettigheter. Man må ta ansvar og gå inn å bistå i oppbyggingen av demokratier.

Generalsekretæren mener Norge må ha en helhetlig tenkning bak støtte, for eksempel til de kurdiske styrkene som nå kjemper harde kamper i Nord-Irak. Nå går flere land inn med militær støtte til kurdiske området i Irak, men dette må suppleres med humanitær hjelp og politisk støtte og dialog.

– Derfor må Norge nå bidra ekstraordinært i en helt ekstraordinær situasjon. Noen er kanskje ikke så opptatt av den humanitære dimensjonen ved krisen i Midtøsten, men det er viktig å ha med seg at om man ikke tar tak i situasjonen nå, kan dette om kort tid smelle inn som en sikkerhetsutfordring også over vår egen dørstokk. ■

8 **Aktuelt**

Kjendiser som fronter gode saker vekker i liten grad engasjement hos folk flest, mener britiske forskere. Bildet viser skuespiller Angelina Jolie, som fronter mange saker for UNHCR, sammen med afghanske flyktninger i Islamabad.

Foto: UNHCR/NTB Scanpix

– Hjelper kjendisen, ik

Britiske forskere mener bruk av kjendiser for å få folk til å bry seg om utviklingsspørsmål er lite effektivt. Komiker og sosiolog Harald Eia er enig. – Folk er altfor smarte til å la sine holdninger til fattigdom og død bli påvirket av en fyr som forteller vitser på tv, sier han.

Av Tor Aksel Bolle og Espen Røst

Angelina Jolie, George Clooney og Selena Gomez – og fra mer hjemlige trakter; Line Verndal, Jo Nesbø og Tone Damli. Det er snart ikke én kjendis igjen, verken internasjonalt eller i Norge, som ikke har stilt opp for de fattige i verden. Troen blant norske og internasjonale hjelpeorganisasjo-

ner på at et kjent ansikt kan vekke folkets engasjement later til å være større enn noen gang.

Men ifølge ny britisk forskning er det å bruke kjendiser ikke effektivt for å spre kunnskap og engasjement om utviklingen i fattige land. Det er som regel celebritetene selv som tjener mest på å delta i kampanjer for

å hjelpe andre, konkluderer de tre forskerne Dan Brockington, Sponsor Henson og Martin Scott.

Ved å vise engasjement for gode saker blir kjendisene mer populære, mens det hjelper lite for kunnskapsnivået, framgår det av artiklene i tidsskriftet *International Journal of Cultural Studies*.

Skygger for saken

– Samlet viser både min og profesorene Brockington og Henson sin forskning at kjendiser generelt er en lite effektiv måte å spre engasjement om verdens tilstand på. Og selv når folk satte pris på kjendisenes engasjement, noe langt fra alle gjør, så var de som regel så opptatt av kjendisene at de fikk med seg lite om selve saken som ble frontet, sier Dr. Martin Scott til *Bistandsaktuelt*.

Den britiske forskeren mener det er liten tvil om at organisasjoners bruk av kjendiser i en del tilfeller kan være effektivt til å samle inn penger og få medieoppmerksomhet.

– Et hovedpoeng i min forskning er at selv om kjendiskampanjer kan bidra til økt innsamling og oppmerksomhet i en del tilfeller, så bidrar de i liten grad til økt kunnskap eller økt engasjement utover det at man kanskje gir penger, sier Scott.

– *Bør organisasjonene slutte å bruke kjendiser i sine kampanjer?*

– Ikke nødvendigvis, men de bør være klar over begrensningene ved å bruke dem. Det virker som en del organisasjoner har veldig stor tro på hvor effektivt det er å bruke kjendiser som formidlere, men veldig liten kunnskap om effekten utover at de «når» mange, sier Scott.

Forsker Martin Scott. Foto: PETE HUGGINS

Plan: «De er engasjerte sannhetsvitner»

Plan Norge er dypt uenig med de britiske forskerne om nytten av å bruke kjendiser i formidling av informasjon om utviklingsland. – Kjendisene gir oss uvurderlig hjelp, fastslår generalsekretær Olaf Thommessen.

– VI ER VELDIG STOLTE av våre kjente «ambassadører» som stiller opp gratis for å skape oppmerksomhet rundt Plans arbeid. De er våre sannhetsvitner som viser stort engasjement for vårt arbeid. Vi har nådd folk vi ellers aldri ville nådd gjennom å la kjente personer møte mennesker i de 50 landene vi driver utviklingsarbeid, sier Plan Norges generalsekretær Olaf Thommessen til Bistandsaktuelt.

– Forskerne hevder det er «kjendisen» som tjener på et slikt samarbeid, ikke organisasjonen eller saken som frontes. De hevder også at «det er en lite effektiv måte å spre kunnskap på»?

– Vi synes det er fint at våre «ambassadører» også selv får positiv oppmerksomhet for sitt humanitære engasjement, det bidrar til økt oppmerksomhet om saken. Vår opplevelse er at kjente personer også er opptatt av at de skal ha et ekte engasjement, derfor er det ikke tilfeldig hvilke personer som fronter de ulike sakene. Det skaper mer troverdighet, noe både de og vi vinner på. Det er et faktum

at de kjente personene som støtter oss, gir oss uvurderlig hjelp til å spre engasjement og kunnskap, nettopp fordi media lettere gir disse oppmerksomhet. I etterkant av slike reportasjer følger vi så opp med mer informasjon om hva Plan gjør og hvordan folk kan bidra, sier Thommessen.

Helene Sandbu Ryeng som er kommunikasjonsrådgiver i Unicef Norge sier til Bistandsaktuelt at hun ser at det kan være en fare for at fokuset på kjendisen overskygger «saken».

– Kjendisene har jo ofte en sterk merkevare som sikkert kan overskygge organisasjonens budskap. Vi har jo ikke forskning som viser nøyaktig hvordan dette fungerer, men jeg tror det er viktig å bruke riktig kjendis til riktig ting. Skal man nå unge mennesker med sitt budskap, kan David Beckham eller Selena Gomez være riktig. Skal man rekruttere faddere til å støtte organisasjonen økonomisk, kan en annen kjent person kanskje være bedre egnet, sier Sandbu Ryeng. ■

ke engasjementet

Han understreker samtidig at forskerne ikke bestrider at mange kjendiser har et ekte engasjement og ønsker å vise internasjonal solidaritet.

Forbildeteorien

Komiker og sosiolog Harald Eia synes forskningen er interessant.

– Jeg har jo aldri trodd så mye på «forbildeteorien» – at kjente folk har veldig innflytelse. Jeg digget Trond Kirkvaag da jeg vokste opp, men da jeg hørte at han stemte RV, falt det meg aldri inn å stemme på det samme. På samme måte har jeg tenkt: folk er altfor smarte til å la sine holdninger til så viktige spørsmål som fattigdom, sykdom og død bli påvirket av hva en fyr som forteller vitser på TV måtte mene, sier Eia.

Også skuespiller og komiker Atle Antonsen synes det er rimelig at folk

ikke nødvendigvis lar seg påvirke av at en kjendis forteller at man bør støtte et godt formål.

– Jeg har mer enn en viss forståelse for at folk ikke uten videre godtar informasjon som kommer fra et kjent ansikt. Når det er sagt har jeg respekt for at et og annet showbizmenneske som har satt seg grundig inn i sakene, ønsker å engasjere seg og bidra for å utgjøre en forskjell. Men jeg er ikke der selv, og føler dermed at det blir litt flåsete for min del å fronte noe jeg ikke føler jeg har troverdighet til å mene nok om, sier Antonsen.

Selv har han i flere år sammen med venner arrangert et årlig show i hjembyen Lillehammer hvor inntektene går til små bistandsorganisasjoner og trives med den måten å engasjere seg på.

– Jeg er ikke spesielt komfortabel med å være et kjent tryne som drar

Komiker og skuespiller Atle Antonsen.

Foto: Kyrre Lien

Komiker og sosiolog Harald Eia.

Foto: Berit Roald

ned til fattige land for å fronte en sak eller organisasjon. Det handler mest om at jeg ikke føler det er måten å gjøre det på for meg. Jeg har ingen problemer med at andre gjør det selv, men jeg passer ikke til slikt, sier Antonsen.

Ubekvem

Harald Eia får også en del forespørsler, men sier nei til det meste.

– For meg har det vært en blanding av at jeg ville ha vært ubekvem i en sånn rolle og at jeg ikke har trodd noe på at mitt engasjement ville hjelpe. Men det at jeg ikke har trodd at jeg kan spille en viktig rolle, kommer nok egentlig av at jeg var ubekvem med å være «norsk-kjendis-som-besøker-fattige». Derfor blir jeg lettet når jeg nå hører om denne undersøkelsen og tenker: Hurra! Bra det var sånn,

da slipper jeg å sitte der med mørkt barn på fanget og tårer i øyekroken, sier han.

I likhet med Antonsen understreker Eia at han ikke har noe imot at andre stiller opp for diverse gode formål.

– Jeg tror faktisk de fleste kjendisenes involvering springer ut av et ekte engasjement, og det er vanskelig å kritisere dem for å ha det. Riktig nok har jeg én morsom historie om en norsk komiker som bare ville ta på de fattige så lenge kamera gikk – når kamera ble skrudd av var det opp med antibac'en og intens sjekking av mobil... Men poenget er at akkurat som jeg har hatt lyst til å vise verden hvor smart og oppfinnsom jeg er, er det mange som har lyst til å vise verden at de er snille og at verden trenger mer snillhet. Og det får være greit. ■

10 Aktuelt

Dersom vi ender opp med 60–70 land betyr ikke det at vi kutter bistanden til 30–40 land over natta.»

Per Sandberg, nestleder og utviklingspolitisk talsmann i Frp.

■ NORD-KOREA

Nødhjelp til Nord-Korea i fare

Verdens matvareprogram (WFP) kan bli nødt til stanse sine operasjoner i Nord-Korea. Grunnen er manglende støtte fra verdens stater på grunn av Nord-Koreas mange aggressive utspill. WFP har delt ut mat i Nord-Korea siden midten av 90-tallet og den klart største giveren er USA.

Ti milliarder bistandskroner og seks års innsats har bidratt til å bevare naturskog, få på plass systemer for å minske avskoging og inkludere bevaring av skog i de internasjonale klimaforhandlingene, ifølge en helt fersk evalueringsrapport av Det norske klima- og skoginitiativet.

Foto: Espen Røst

— En veldig modig sa

10 milliarder bistandskroner har sendt Norge høyt på stjernehimmelen i kampen mot avskoging. Men hvordan er pengene brukt? Klima- og skoginitiativets arbeid gjennom seks år er evaluert. Prosjektet får mye ros og noe ris. **Av Espen Røst**

Den norske satsingen får svært gode skussmål på en rekke områder. Evalueringsteamet som har fulgt Klima- og Skoginitiativet (KoS) siden 2010, peker på positiv fremgang tross mangelfull planlegging før oppstart:

- KoS har spilt en avgjørende rolle for å få plass et rammeverk for REDD+ i de internasjonale klimaforhandlingene.
- KoS har gitt viktige bidrag for å sette opp systemer for å gjøre det mulig for land å måle utslippene sine og motta betaling.
- KoS har gitt solide bidrag gjennom å inkludere vern i nasjonale planer, gjennomføre pilotprosjekter og få nye områder med naturskog vernet.

■ KoS har bidratt til kartlegging av skogområder og har dermed tydeliggjort hvem som har rett til å bruke skogen.

– Det norske klima- og skoginitiativet har vært en veldig modig satsing, sier leder for teamet bak den ferske evalueringen, Patrick Hardcastle til Bistandsaktuelt.

Men det er ikke bare godord å få fra evaluatorene: KoS' strategi har ikke blitt godt nok revidert for å ta høyde for en sendrektig REDD-prosess i mange av samarbeidslandene, heter det blant annet. Det påpekes også at samarbeidet med multinasjonale organisasjoner, som eksempelvis FN-systemet, der Norge ikke er «hands on», har ført til ineffektivitet

Patrick Hardcastle, leder for evaluerings-teamet.

og treghet i utbetalinger til prosjekter.

– Hovedmålet med en slik uavhengig evaluering må være å bidra konstruktivt til at ting skal bli bedre. Klimaarbeid er ikke som annen bistand, der man på noen områder kan se resultatene over natten. REDD+ er en mekanisme som skaper langsiktig forandring. Foreløpig har man vært i startgropa av dette arbeidet. Noe av det som er gjort har vært veldig bra, annet har ikke vært like suksessfullt, sier Patrick Hardcastle.

Han mener REDD-arbeidet og Det norske klima- og skoginitiativet nå er kommet til et vannskille: – Det må forandring til for å komme videre. Man må hente frem de feilene som er gjort i oppstartsfasen, og bruke dem for å lære og bli bedre. Og det er en rekke ting å ta tak i, sier team-lederen til Bistandsaktuelt.

Fleksibelt

«Det norske klima- og skoginitiativet (KoS) beundres for sin evne til å reagere raskt og fleksibelt», heter det i evalueringen. Men samtidig, «er det behov for å balansere denne fleksibi-

liteten og reaksjonsevnen med solid planlegging (...) og rapportering», skriver evaluatorene og påpeker at det fortsatt ikke finnes et fullverdig system for resultatrapportering for KoS:

«Mangelen på et dynamisk, strategisk og resultatbasert rammeverk for KoS hindrer utviklingen av felles prioriteringer og samstemte beslutninger. I dag finnes det ikke et strategisk rammeverk for KoS som inneholder spesifikke, målbare indikatorer på suksess, heter det. Evalueringen påpeker også at KoS-satsingen ble hurtig igangsatt på bakgrunn av politisk initiativ, uten å ha alt det strukturelle på plass.

Hardcastle mener KoS fortsatt mangler transparens, og at dette

«Det norske klima- og skoginitiativet har vært en veldig modig satsing.»

Patrick Hardcastle, leder for evaluerings-teamet.

■ JAPAN

73

milliarder kroner var den samlede japanske bistanden på i 2013. Det er mer enn i 2012, men kun 0,23 av landets brutto nasjonal inntekt.

■ ØL

Meksikansk bambus-øl

Mexicos første mikrobryggeri med bambus-øl heter Bambusa, og produserer nå 600 liter i måneden. Inspirasjonen kommer fra Kina, forteller daglig leder Mauricio Mora Tello, som holder til i delstaten Puebla. Ølet holder seks prosent alkohol og skummer godt. Bambus er en spennende plante å arbeide med, mener Tello. Den kan brukes til svært mye, fra bygningsmaterialer til papir.

Norsk skogforsker: – Regnskogfondets nei til hogst øker avskoging

Regnskogfondets svært restriktive holdning til hogst kan virke mot sin hensikt – og faktisk bidra til økt avskoging. Det mener skogforsker Trond Norheim som har skrevet en rapport etter en gjennomgang av organisasjonens arbeid i Amazonas. **Av Gunnar Zachrisen**

DEN FERSKE RAPPORTEN, utført på oppdrag fra Utenriksdepartementet, applauderer Regnskogfondets hovedtanke om at klart definerte rettigheter til indianere og annen skogbefolkning bidrar til beskyttelse av regnskog. Teamet er likevel kritisk til måten organisasjonen forholder seg til inntektsskapende aktiviteter for de samme menneskene.

Regnskogfondet har primært satset på å fremme virksomhet innenfor gummi, planteoljer og paranøtter, mens de har ønsket et forbud mot all form for hogst av trær i regnskogen, hevder forsker Trond Norheim. Han påpeker at de førstnevnte produktene i de fleste områdene kun gir småpenger i lomma på lokalbefolkningen. Derfor vil jordbruk og kvegdrift ofte virke mer forlokkende. Resultatet blir avskoging.

Forskeren tar til orde for en bedre analyse av inntektsmuligheter, der et bærekraftig skogbruk kombineres med for eksempel dyrking av kaffe og kakao, betaling for miljøtenester, økoturisme, REDD+ og andre typer karbonfinansiering.

Henger etter

Norheim mener at en legal og bærekraftig handel med produkter fra Amazonas-skogen kan sikres gjennom internasjonal sertifisering av skogprodukter og viser til at andre miljøorganisasjoner har innsett dette. Forskeren mener at Norge på dette området henger etter den internasjonale trenden på området. Gjennomgangen kritiserer manglende koordinering mellom de ulike norske givne og etterlyser et tydeligere overordnet strategisk perspektiv fra den norske regjeringens side.

Dag Hareide går langt i å avvise kritikken fra Norheim og forsker-

Dag Hareide.

Trond Norheim.

teamet bak rapporten. Regnskogfondets leder mener også at Norheim gir en feil beskrivelse av organisasjonens syn på hogst.

«Regnskogfondet er ikke imot all form for hogst, slik det hevdes i artikkelen. Vår hovedsatsning i Amazonas har vært å få opprettet indianerterritorier og bidra til at disse forvaltes bærekraftig. Her har indianerne full rett til å hogge for eget bruk og rydde skog for dyrking», skriver Hareide i et tilsvarende svar til artikkelen.

Subsidier må til

Han mener også at Nordheims alternativ «småskala tømmerhogst» både gir flere negative effekter og gir skogbefolkningen få inntekter. «Småskala tømmerhogst på en bærekraftig måte, slik det snakkes (drømmes) om i artikkelen har generelt ikke vist seg å være lønnsomt, men er avhengig av subsidiering fra bistand for at det skal kunne gå.», mener han.

Regnskogfondet er også langt mer kritiske til sertifiseringsordninger: «Mange vil si det motsatte, blant annet en helt ny rapport om dette. Vår anbefaling er å unngå tropisk tømmer siden det per i dag ikke finnes noen sertifiseringsordninger som er gode nok», skriver Hareide. ■

Les mer på våre nettsider: www.bistandsaktuelt.no

tsing

er én av de viktige utfordringene for den norske satsingen fremover. Blant anbefalingene til norske myndigheter heter det: «KoS bør satse på kommunikasjon: gi mer informasjon på fremdrift og resultater», og «KoS bør også bruke ressurser for å sikre transparens på pengestrømmen rundt REDD+, spesielt der pengene kanaliseres gjennom multilaterale partnere».

– Kompleksiteten i REDD-systemet er utfordrende. Derfor er transparens viktig; både for offentligheten og for de som jobber med dette, sier Hardcastle.

– Suksesshistorie

Klima- og miljøminister Tine Sundtoft (H) mener evalueringen viser at den norske regnskogsatsingen er en internasjonal suksesshistorie.

– Det er jeg stolt av. Regnskogsatsingen ble en del av norsk klimapolitikk blant annet etter krav fra Høyre, sier Sundtoft til Bistandsaktuelt.

– I samarbeidsperioden har Brasil spart atmosfæren for 3 milliarder

tonn CO₂. Det tilsvarer omtrent 60 ganger så mye som Norges årlige klimagassutslipp. Dette er Brasils fortjeneste, men Norge har bidratt. Evalueringsrapporten viser også at satsingen har bidratt til viktige mål for norsk utviklingspolitikk, spesielt når det gjelder forbedringer av styresett og levedyktige lokalsamfunn. Vi lykkes i arbeidet med å styrke rettighetene til urfolksgrupper i våre samarbeidsland og urfolks mulighet til å delta i og påvirke beslutningsprosesser som har betydning for dem.

Sundtoft fremholder at regjeringen har som mål å videreføre satsingen på minst samme nivå fram til 2020, og innrømmer samtidig at det fortsatt ikke finnes et fullverdig system for resultatrapportering for KoS.

– Arbeidet med å forbedre systemene for resultatrapportering i satsingen er allerede i gang. Men det er en balansegang her: Vi må å reagere raskt og fleksibelt på utfordringer og muligheter som oppstår, men vi må ikke lage så strenge systemer at de svekker mulighetene til å nå målene, sier ministeren. ■

Les også intervju med klima- og miljøminister Tine Sundtoft, side 34.

12 **Aktuelt**

Send inn dronene!

Mens norske drone-produsenter snuser på det humanitære markedet, er Norsk Folkehjelp allerede i gang med sitt første flyvende prøveprosjekt.

Av Anne Håskoll-Haugen

I slutten av oktober 2012 feiet orkanen Sandy over Haiti. Over 200 000 mennesker mistet hjemmene sine. Allerede dagen etter hadde hjelpearbeiderne oversikt over hus som hadde kollapset og ødelagte veier. I tillegg visste de hvor flyktninger hadde samlet seg, hvor det var fare for spredning av epidemier, om vannkilder og latriner. Alt takket være høyoppløselige bilder fra dronen som ble sendt inn av International Organization for Immigration.

– På det humanitære feltet er det stor optimisme rundt hvordan teknologi kan hindre kriser og gjøre nødhjelpsarbeid mer effektivt. Målet er at mer av hjelpen når raskere frem til dem som trenger den, sier NUPI-forsker John Karlsrud, som blant annet har sett nærmere på FNs bruk av droner.

Droner er forresten ikke så nytt som du tror – enklere versjoner har vært i bruk siden første verdenskrig. I dag, 100 år senere, produseres droner i 57 land av 270 forskjellige selskaper, Norge inkludert.

Norsk Folkehjelp først ut

Nå har humanitære organisasjoner fått øynene opp teknologien. Som første norske hjelpeorganisasjon startet Norsk Folkehjelp for få måneder siden et testprosjekt med droner.

– Vi har skaffet oss en liten drone som vi tester ut i Irak. Dronen bruker vi til kartlegging av områder hvor vi skal rydde klasebomber. Nå kan vi få helt eksakte bilder av vegetasjon og ammunisjon som ligger over bakken, sier Rune Kristian Dale-Andresen, nestleder i avdeling for humanitær nedrustning i Norsk Folkehjelp.

Informasjon er nøkkelen, men den de får fra dronene kommer i tillegg til informasjon samlet inn fra lokale.

– Tidligere har vi kjøpt fotografier fra fly og satellittbilder. Men slike bilder kan være helt utdaterte, og noen ganger umulig å få tak i. Flere land har restriksjoner, vi hadde blant annet store problemer med dette i Sør-Sudan på grunn av FNs embargo. Med droner kan vi skaffe egen og helt oppdatert informasjon, forteller mine- og våpeneksperten.

Billig livredning

Norsk Folkehjelp er overbevist om at dronene blir viktig i arbeidet fremover, og planlegger allerede to nye droneprosjekter, blant annet i Kambodsja; ett i samarbeid med det amerikanske utenriksdepartementet, og ett med Innovasjon Norge.

– Er dette teknologi som krever store investeringer?

– Kostnadene er små i forhold til nytten. Det er mulig å bruke helt enkle droner som allerede er hyllemetervare til disse formålene. Investeringene betaler seg raskt i form av kvaliteten og hurtigheten vi får i arbeidet, forsikrer Dale-Andresen.

En ringerunde til Flyktninghjelpen, Redd Barna, Norges Røde Kors og Kirkens Nødhjelp viser at ingen av dem har vurdert å bruke droner.

– Vi har ikke sett nytten av droner ennå. Akkurat nå er vi mer opptatt av å ha en diskusjon om bruk av militære droner som våpen, og hvilke konsekvenser det har for sivilbefolkningen, sier kommunikasjonssjef i Flyktninghjelpen, Rolf A. Vestvik.

Voksende marked

Det norske selskapet Prox Dynamics produserer små håndholdte droner som brukes til overvåkning, en slags «flyvende kikkert», som de selv beskriver det. På spørsmål fra Bistandsaktuelt vil selskapet ikke svare på om de har levert droner til humanitært bruk.

– Vårt marked er først og fremst det militære. Men vi ser absolutt på humanitære organisasjoner som et voksende marked i nær fremtid, og ønsker å rette oss mer mot det sivile markedet enn vi har gjort til nå, sier Thomas Torjussen, key account manager i Prox Dynamics.

Kongsberg Defence vil ikke kommentere om de samarbeider med humanitære organisasjoner, men bekrefter at fremtidens teknologitvilling er knyttet til ubemannede farkoster, også for sivil bruk.

Og mulighetene er mange. De største militære dronene kan frakte nær 3000 kilo. Amazon har allerede utført flere forsøk på å bruke droner til kommersiell frakt av varer. The Gates Foundation, ledet av data-milliardæren Bill Gates, finansierer et forsøk på å frakte små mengder med vaksiner til avsidesliggende klinikker.

« Vi ser absolutt på humanitære organisasjoner som et voksende marked i nær fremtid. »

Thomas Torjussen, direktør i droneprodusenten Prox Dynamics.

Legitimerer droner

I 2013 tok FN offisielt i bruk overvåkningsdroner for første gang. Dronene er i bruk i den fredsbevarende operasjonen MONUSCO i Den demokratiske republikken Kongo.

– Men uten at det har blitt snakket så høyt om det, har det likevel vært brukt i flere år. Det har skjedd for eksempel i Mali, Tsjad og også i Kongo i 2006, forteller NUPI-forsker Karlsrud.

Han sier flere FN-land har vært kritiske, og at taktikken FN-sekretariatet har brukt for å få droner på plass i MONUSCO er kontroversiell blant medlemsstatene.

– Humanitære organisasjoners bruk vil trolig bli sett på som en legitimering av bruk av droner. Droneindustrien har et sterkt ønske om å endre den negative holdningen til bruk av droner, som nå er forbundet med USAs «krig mot terror», sier Karlsrud.

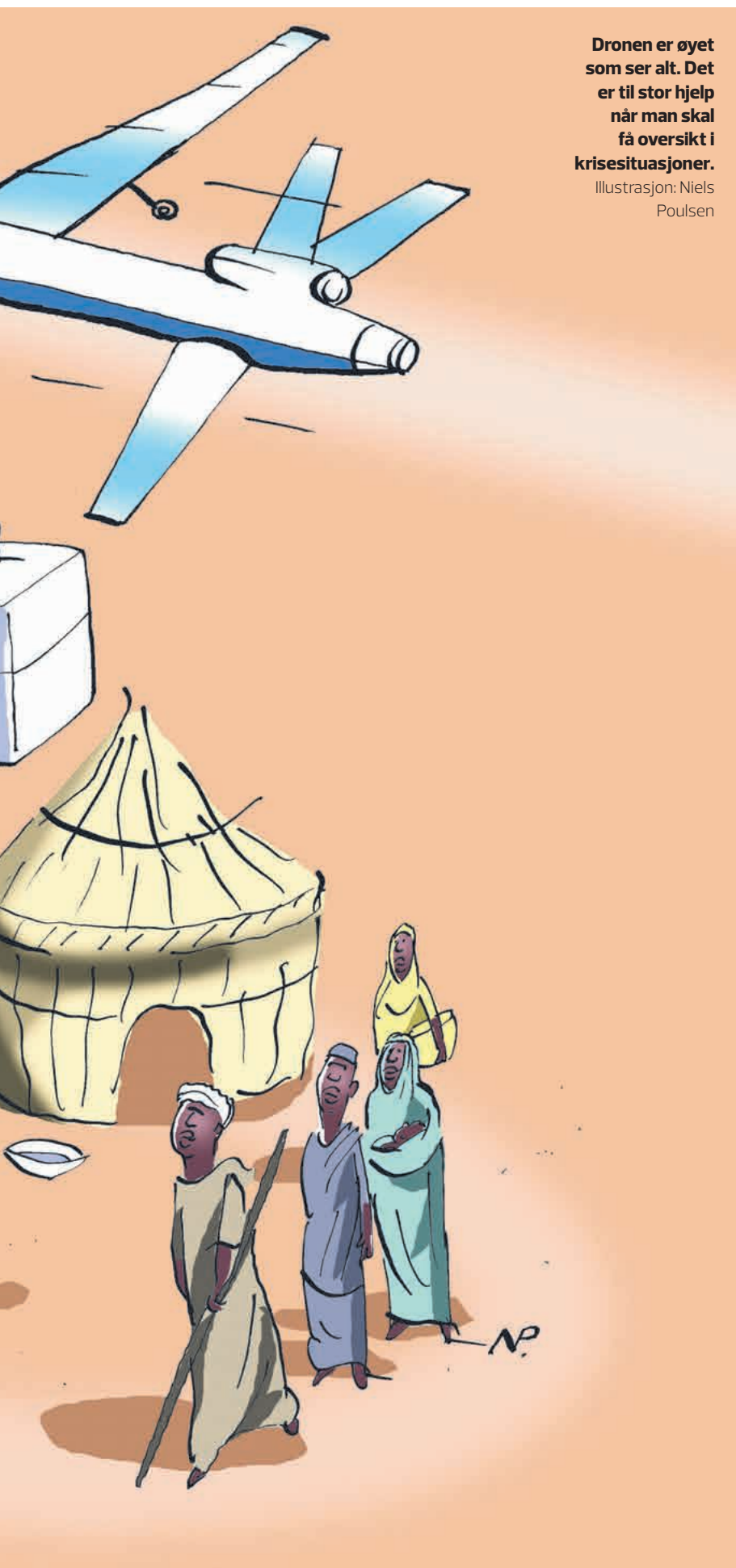
NUPI-forskeren peker samtidig på faren for at skillet mellom humanitære aktører og krigførende parter kan viskes ut, og at det kan føre til at humanitære i større grad vil bli utsatt for angrep.

Behov for debatt

Droner skaper debatt. Sammen med Maria Gabrielsen Jumbert og Kristin Bergtora Sandvik fra fredsforskningsinstituttet PRIO peker Karlsrud på at informasjon som samles inn kan bli verdifull for etterretningsaktører. De tre forskerne mener det også er betenkelig at man inngår nære samarbeid med drone-produsenter, som i noen tilfeller også produserer våpen.

– Det er heller ikke sikkert at mer informasjon fører til mer handling på bakken. Det vil virke svært undergravende om dronene er til stede under angrep på en sivilbefolkning, uten at

Dronen er øyet som ser alt. Det er til stor hjelp når man skal få oversikt i krisesituasjoner.

Illustrasjon: Niels Poulsen

Rekord- mange drepte hjelpe- arbeidere

I 2013 ble 155 hjelpearbeidere drept mens de arbeidet i verdens konfliktområder. Dette er mer enn dobbelt så mange som i 2012.

Av Hege Opseth

Verden er blitt et farligere sted det siste året. Dette rammer også oss som hjelper mennesker på flukt fra krig og kriser, sier Flyktninghjelpens generalsekretær Jan Egeland.

Aldri tidligere har så mange hjelpearbeidere blitt utsatt for angrep mens de var på jobb, viser nye FN-tall som ble offentliggjort i august. Totalt ble 460 hjelpearbeidere drept, såret eller kidnappet i 2013. Dette er en økning på hele 66 prosent sammenlignet med året før. Så langt i år er 79 hjelpearbeidere blitt drept, det er flere enn i hele 2012.

To av disse var ansatte i Flyktninghjelpen. De ble drept i Mali da bilen de satt i kjørte på en veibombe. I forrige uke ble tre personer arrestert for drapene. De er mistenkt for å være medlemmer av al-Qaida i Islamsk Maghreb.

– Vi mistet to gode medarbeidere i tjeneste for de internt fordrevne i Mali. Dette var en tragisk hendelse for hele den internasjonale Flyktninghjelpen-familien. Vi gjør alt vi kan for å trygge sikkerheten til våre ansatte,

men det er alltid en risiko forbundet med å drive nødhjelpsarbeid i krigs-soner, sier Egeland.

Afghanistan er det klart farligste landet for hjelpearbeidere, der var det 81 angrep i 2013. Syria er nummer to, med 43 angrep

– Det er sivilbefolkningen som er krigens første ofre. Men også våre ansatte som avhjelper nøden i verdens farligste konfliktområder løper en stor risiko for selv å bli rammet, understreker Flyktninghjelpens generalsekretær.

19. august ble Verdens humanitære dag markert. Dagen ble innstiftet av FN 19. august 2008, på dagen fem år etter det dramatiske terrorangrepet på FNs hovedkvarter i Bagdad i Irak, der 22 FN-ansatte ble drept. Den er tilegnet hjelpearbeidere og til å løfte frem mennesker som har behov for humanitær hjelp i verden i dag.

– Dette er en dag for å minnes våre falne kollegaer og hylle hjelpearbeidere i felten. Det er også en mulighet til å fokusere på behovet for sikker og effektiv tilgang til mennesker i nød, sier Egeland. ■

FN griper inn, sier Karlsrud.

Kommunikasjonssjef i Flyktninghjelpen Rolf A. Vestvik mener ingen av disse problemstillingene er nye.

– Dette er ikke spesielt knyttet til droner. At organisasjoner sitter på verdifull informasjon, og at de bruker utstyr utviklet for militære formål, er en virkelighet vi allerede opererer i. Og det er dessverre mange eksempler på at man til tross for informasjon om brudd på menneskerettigheter, ikke klarer å stoppe det.

Ferske FN-råd

I midten av august lanserte OCHA – FNs kontor for humanitært arbeid – en instruks for hvordan organisasjoner bør forholde seg til bruk av droner.

OCHA mener bruken av droner stiller viktige etiske og praktiske spørsmål, og oppfordrer til at droner

bare bør brukes i forbindelse med naturkatastrofer og tidlig gjenoppbyggingsarbeid. De mener derfor organisasjoner må samarbeide for å finne gode retningslinjer for bruk. ■

Droner

■ En drone er et samlebegrep for fjernstyrte, ubemannede fartøyer. På engelsk kalt Unmanned Aerial Vehicle (UAV). Det finnes både militære og sivile droner.

■ Militære droner brukes til å samle etterretning av militær relevans, og til å bære og avfyre våpen, uten å risikere livet til egne soldater. Sivile droner brukes til for eksempel hobbyfotografering og kommersielle videoproduksjoner.

Kilde: Wikipedia.

Det blir stadig farligere å være hjelpearbeider og farligst er det i Afghanistan. Bildet er fra byen Jalalabad øst i Afghanistan der Røde Kors sitt kontor ble angrepet våren 2013. Foto: AFP PHOTO / FILES / Noorullah Shirzada

14 **Aktuelt**

Når hele verden skal bli enige om abort og prevensjon blir det bråk. Professor Johanne Sundby mener USAs restriktive syn på abort gjør det vanskelig å sikre fattige kvinner tilgang på prevensjon og medisinsk abort. Uten får vi aldri likestilling, mener hun. Her fra en antiabort-demonstrasjon, i Atlanta, USA tidligere i år. Foto: David Goldman/Scanpix

Sexkrangel i FN

De nye tusenårsmålene staker ut kursen for bruken av 700 milliarder bistandsdollar. Nå krangles det så bustene fyker om målene som skal gjelde de neste 15 årene. Noen mål skaper mer trøbbel enn andre.

Av Anne Håskoll-Haugen og Hege Opseth

Et av målene som har skapt mest diskusjon er målet om reproduktiv helse. Når verden skal bli enige om abort, omskjæring, prevensjon, seksualundervisning og seksuelle minoriteter blir det bråk.

– Seksualitet reguleres av kulturelle, kjønnede normer så vel som vedtatte lover. Det er derfor ikke overraskende at det blir støy når hele verden skal komme til enighet, sier professor i samfunnsmedisin, Johanne Sundby ved Universitetet i Oslo.

Hun har fulgt den internasjonale debatten i 25 år, sitter i styringsgruppen for programmet for reproduktiv helse i Verdens helseorganisasjon (WHO), og forsker selv på temaene.

Liten fremgang

Dragkampen står mellom progressive stater, de fleste vestlige, som vil at reproduktiv helse skal bli mer enn tilgang på helsetjenester i forbindelse med graviditet og fødsel. På den andre siden står katolske land, Vatikanet, konservative stater og religiøse organisasjoner. De kjemper mot fri abort, og vil ikke støtte retten til prevensjon – spesielt ikke når det gjelder ungdom, ugifte og seksuelle minoriteter.

I løpet av 13 sesjoner det siste halvåret har de to blokkene forsøkt å komme frem til en ordlyd som alle kan enes om.

– FNs tusenårsmål om reproduktiv helse er målet med minst fremgang. Det var ikke opprinnelig del av tusenårsmålene vi har nå, men ble lagt til senere etter en lang debatt. Reproduktiv helse er vanskelig å måle, men det har heller ikke blitt gjort noen spesiell innsats for å oppnå mer.

Hun sier innsatsen har fokusert på nyfødt- og mødredødelighet, mens abort, tenåringsseksualitet, omskjæring, seksuell vold er så kontroversielt at mange land ikke vil ta i det. Sundby har reist verden rundt og en-

– Det er misvisende å definere abort som reproduktiv «helse»

Håkon Bleken er advokat og leder av Justitia & Pax, Oslo katolske bispedømmes kommisjon for rettferdighet og fred. Han engasjerer seg i debatten rundt reproduktiv helse og er ikke enig med Sundby og Lindstad.

Av Anne Håskoll-Haugen

–DET ER MISVISENDE å definere abort som en del av retten til reproduktiv «helse». Det er en begrepsbruk som aborttilhengere har fremtvunget bevisst for å omgå det dypt moralsk problematiske ved abort. Ingen kan nemlig være mot at alle mennesker må ha rett til «helse», sier han til Bistandsaktuelt.

Han legger til at mange av målene innenfor reproduktiv helse er alle enige i; for eksempel tilgang til helsetjenester som gir trygg graviditet og fødsel og retten til å velge om man vil ha barn eller ikke. Men fordi toneangivende rike land har definert fremprovosert abort eller uforpliktende sex som «reproduktiv» helse, blir det strid om begrepet, mener han.

– Prevensjon skaper en mentalitet hvor den enkelte forventer og krever 100 prosent kontroll over tilværelsen. Denne mentalitetens neste mål er retten til eutanasi, kontroll over døden så langt råd er.

– Men hva skal man gjøre for å

få bukt med hiv/aids og uønskede graviditeter?

– Den katolske kirke fremmer en seksualmoral som ville stanset hiv/aids epidemien hvis den hadde blitt fulgt. Det samme gjelder uønskede graviditeter. Det er god grunn til å tro at kirkens morallære etterleveres i betydelig høyere grad blant katolikker enn andre. Det samme kan man si om en rekke andre religioner. Men kirken diskriminerer ingen fordi de har pådratt seg sykdommen.

Bleken mener retten til liv er det grunnleggende, og at kirken ikke vil kompromisere med denne retten der den kommer i strid med andre interesser.

– Velger man først et promiskuøst liv er det antagelig bedre å bruke kondom enn å ikke gjøre det. Men kirken aksepterer ikke å ta en promiskuøs livsstil for gitt, noe som leder til å konsentrere seg kun om skadebegrensning (prevensjon) som dessuten igjen fremmer den adferden som er roten til ondet. ■

FNs tusenårsmål

■ Åtte konkrete mål for bekjempelse av fattigdom, som skal nåes innen 2015. De ble vedtatt av alle verdens land i år 2000. Nå jobbes det med nye mål for de neste 15 årene. To av dagens tusenårsmål, handler to om reproduktiv helse:

■ Mål fem: Redusere dødeligheten blant gravide og fødende kvinner med tre firedeler og sikre universell adgang til reproduktive helse-tjenester.

■ Mål seks: Stoppe, og begynne å reversere, spredningen av hiv/aids. Sikre tilgang til behandling for hiv/aids til alle som trenger det.

gajert seg i kampen for mer progressive rettigheter.

Drømmemål

Sundby mener de nye målene må

være konkrete for at det skal bli virkningsfullt. Som eksempler nevner hun:

- Fri og enkel tilgang til moderne prevensjon
- Trygg fødselshjelp til alle
- Seksualopplysning, inkludert kunnskap om prevensjon, makt, kjønn og relasjoner

- Rett til screening for underlivskreft
- Voldtekt som straffbar handling
  - Men slik blir det nok ikke på lenge. Alt koker ned til likestilling av kvinner; kvinners rett til å bestemme over egen kropp uten at samfunnet skal legge begrensninger. Det er en lang vei å gå, sier Sundby.

Kvinner som byttehandel

Det er Gro Lindstad, leder i FOKUS, enig i.

– Det må bli en grunnleggende endring i prioritering både politisk og økonomisk, ellers vil vi aldri oppnå likestilling. Det må være en vilje til å inkludere kvinner på alle arenaer. Man er flink til å snakke om

Johanne Sundby

Foto: Camilla Smaadal

Gro Lindstad, leder i FOKUS

Foto: Julie Lunde Lillesæter/PRIØ

«Kvinner og likestilling blir gjenstand for politisk byttehandel.»

hvor viktig det er å gjøre noe med kvinner og likestilling, vold mot kvinner, og så videre. Problemet er at når midlene fordeles prioriteres ikke arbeidet med kvinners rettigheter og det er ikke penger til annet enn å spikke fliser. Vi må ha en kvinneverolusjon om vi skal nå målene som er satt.

Lindstad viser til at det bare er 20 prosent av parlamentarikerne på verdensbasis som er kvinner, og at det preger hvordan beslutninger tas. Hun er dessuten bekymret for selve prosessen hvor utviklingsmålene defineres.

– Kvinner og likestilling blir gjenstand for politisk byttehandel. Russland, Saudi Arabia, Iran og Vatikanet sitter og hvisker med hverandre. De får med seg en del

afrikanske land som ikke vil styres av vesten til å endre kultur og tradisjon. De har stor makt fordi de klarer å alliere seg, men er mer opptatt av andre politiske saker. Slik blir kvinner og likestilling et byttekort, sier Lindstad.

Stormaktene bestemmer

Hun mener at Russlands president ønsker å være på godfot med den ortodokse kirken. Dersom Russland strammer inn på reproduktiv helse og rettigheter, ser den ortodokse kirken andre veien når regimet begår menneskerettighetsovergrip.

Johanne Sundby er også opptatt av USAs påvirkning.

– USAs restriktive syn på abort har hatt mye å si for å bremse fremgangen. USA har lenge vært pålagt av egen stat ikke å ta opp abortspørsmålet i noen fora, og gir ikke bistand til prosjekter som kan forbindes med abort. Hvis USA hadde hatt en mer progressiv holdning i abortspørsmålet, ville situasjonen sett helt annerledes ut. ■

16 Tema: Arbeidsledig ungdom

Der drømmejobben

De er unge. De er mange. De er uten jobb og fast inntekt. Uten mulighet til å legge planer for livet. Vi har møtt noen av dem. **Av Tor Aksel Bolle og Espen Røst (foto), i Uganda**

Geoffrey Katamba lener seg rutiner over det slitne biljardbordet. Han lar køen gli prøvende fram og tilbake et par ganger – før han med et kontrollert støt sender den hvite kula over den hullete grønne filten. Med et «klikk» treffer den en gul kule som forsvinner ned i hjørnehullet.

24-åringen gliser til kompisene og gjør seg klar til neste støt. Vi er i Soweto-slummen i Kampala. Stemningen er døsigg denne formiddagen. 10–12 unge menn slapper av under blikktaket på den enkle kafeen. Noen spiller biljard, andre halvsover på trebenkene langs veggen. Sola står høyt på himmelen og heten er brutal.

Mange farer

Verken Geoffrey eller kameratene hans vet hvorfor eller når denne slummen i Kampala ble oppkalt etter den langt mer berømte bydelen Soweto i Johannesburg. Men de vet at de gjerne skulle bodd et annet sted enn i dette myrområdet med åpen kloakk, falleferdige skur, med fattigdom og kriminalitet. Et sted som byr på få muligheter og mange farer.

Og de vet at den eneste sjansen de har for å komme seg vekk, eller i det minste ha råd til et noenlunde anstendig krypinn til seg og sine i Soweto er å finne seg en måte å tjene penger på. Finne seg en jobb, rett og slett.

Det er vanskelig i Uganda. Svært vanskelig. Det østafrikanske landet har en av verdens yngste befolkninger. Åtte av ti ugandere er under 30 år. Men svært få av disse har en fast jobb å gå til. De fleste er som Geoffrey, avhengige av tilfeldige småjobber eller sesongarbeid.

For Geoffrey og kompisene hans som har sluttet tidlig på skolen og har lite jobberfaring, er en fast jobb nesten uopnåelig. Og det er knapt noen trøst at det også gjelder for utallige andre unge ugandiske menn og kvinner.

Småjobber

– Drømmejobben? He he – egentlig hva som helst som gir fast lønn slik at jeg kan forsørge meg selv og hjelpe moren og lillebroren min, sier Geoffrey.

Mens han viser oss vei til det lille skuret som han deler med en kamerat, forteller han at det er rundt to måneder siden han jobbet sist. Da var han heldig og fikk bære murstein på en byggeplass et par uker. Det er slike enkle småjobber Geoffrey og kameratene hans kan håpe på – en gang imellom.

– Det var hardt, men mye bedre enn ingenting. Jeg skulle gjerne hatt den jobben fast, sier den unge ugander.

Jobben ga litt penger i kassa, men nå er Geoffrey blakk igjen. Dagene går med til å spille biljard og prøve

å finne småjobber som gir litt inntekter. Noen kvelder er han DJ på den lokale kafeen og han håper å tjene litt penger på det etter hvert. Men livet i Soweto er hardt. Han spiser som regel én gang om dagen. Og det er mye kriminalitet og vold. Mye sinne, misnøye og rus.

For noen dager siden stjal noen Geoffreys madrass, så nå sover han rett på jordgulvet.

Verdens yngste

I Soweto, som i resten av Kampala, er det nesten bare barn, ungdommer og unge voksne å se. Uganda har verdens yngste befolkning, snittalderen er 15 år. Rundt 26 millioner av landets 33 millioner innbyggere er under 30 år. Nærmere en halv million ugandere kommer ut på jobbmarkedet hvert eneste år, men svært få jobber venter på dem. Men de fleste gjør noe, det må de for å overleve. På landsbygda – hvor det store flertallet av ugandere fortsatt bor – finner mange delvis arbeid i landbruket. Kanskje jobber de på familiens jordlapp eller for andre bønder.

Men stadig flere trekker inn til byene. Der finner det store flertallet et eller annet å gjøre i den uformelle økonomien. Kanskje selger de telefonkort eller kald drikke på gata. Kanskje kjører de *boda boda* – Kampalas beryktede mopeddrosjer. Men veldig få finner seg det vi i Norge ville kalle vanlig lønnet jobb – med en arbeidsgiver, kontrakt, fast betaling og arbeidstid. De fleste har altfor lite å gjøre, de er det som i statistikken kalles «*underemployed*» – undersysselsatt. Den afrikanske utviklingsbanken anslår at åtte av ti unge ugandere enten er helt arbeidsledig eller delvis uten arbeid.

– Uganda har hatt solid økonomisk vekst over flere år. Men det har vært en type vekst som har skapt relativt få arbeidsplasser. Vår økonomi er ikke i nærheten av å absorbere de mange unge som trenger jobber. Det er et alvorlig problem som må løses på sikt, sier Musa Mayanja Lwanga. Han er økonom og forsker ved Makerere-universitetet i Kampala.

Lwanga får støtte av sin forskerkollega Swaibu Mbowa som også understreker at man i de fleste afrikanske land snakker om en annen form for arbeidsledighet enn for eksempel i Europa. →

« Drømmejobben?

He he – egentlig hva som helst som gjør at jeg kan forsørge meg selv og hjelpe moren og lillebroren min. »

Geoffrey Katamba, undersysselsatt (24)

er «hva som helst»

Geoffrey Katamba (24) skulle gjerne hatt en jobb å gå til når han står opp om morgenen. Det har han ikke. I stedet tilbringer han dagene på den lokale kafeen.

Alle foto: Espen Røst

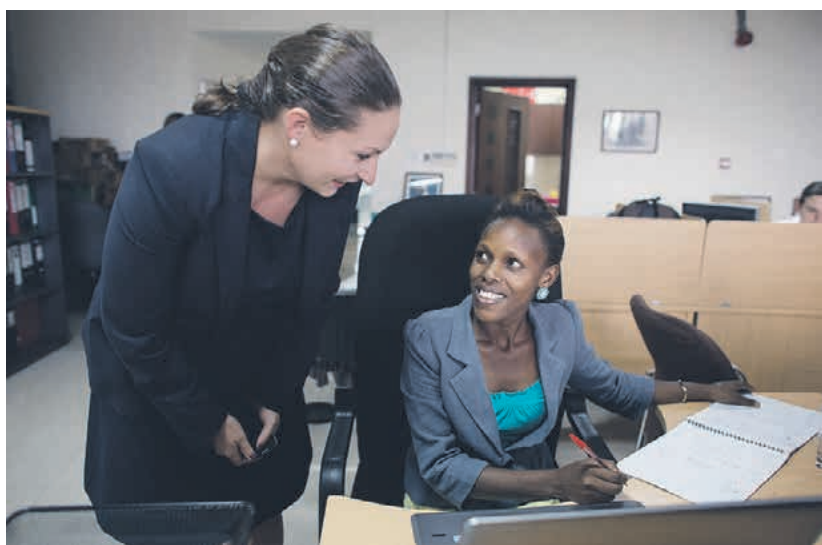
18 Tema: Arbeidsledig ungdom

På kort sikt er det bare landbruket som kan skape et stort antall jobber for ungdom, mener forskerne Musa Mayanja Lwanga og Swaibu Mbowa.

Sharon Namono studerer utviklingsstudier ved Makerere-universitetet i Kampala. Hun har lyst til å jobbe i FN og regner med å få jobb når hun er ferdig med studiene.

Norske Lucretia Biteete i samtale med Jeska Nakayondo i datafirmaet Laboremus. Biteete mener utdanningssystemet i Uganda ikke gir nyutdannede den kunnskapen de trenger i arbeidslivet.

← – Ungdomsledigheten er svært, svært høy, selv om den offisielle statistikken viser at den kun er på 3-4 prosent. Nesten alle gjør jo *noe*, det må de for å overleve. Men det dreier seg som regel ikke om en full jobb, langt ifra. Den faktiske ledigheten blant unge er kanskje på 60-70 prosent, sier Mbowa.

Globalt problem

Og det er ikke bare i Uganda at store ungdomskull ikke finner arbeid. Arbeidsledighet og «underarbeid» blant unge er et voksende globalt problem. Den internasjonale arbeidsorganisasjonen ILO anslår at det er rundt 80 millioner arbeidsledige unge mennesker i verden i dag. Økonomiske kriser

rammer unge arbeidstakere hardere enn de eldre og mer etablerte. Millioner av unge verden over har aldri hatt en skikkelig jobb, og faren for at mange forblir utenfor arbeidslivet er stor.

Problemet er særlig alvorlig i mange utviklingsland, som ofte har en svært ung befolkning. I Afrika sør for Sahara er rundt halvparten av befolkningen under 25. Verdensbanken anslår at det i Afrika alene må skapes rundt 100 millioner nye arbeidsplasser innen 2020 bare for å opprettholde dagens sysselsettingsnivå.

Selv om mange afrikanske land har hatt solid økonomisk vekst det siste tiåret, har veksten i stor grad vært basert på eksport av råvarer

Clare Agwang er av tusenvis av nyutdannede ugandere som sliter med å finne jobb. Hun hadde håpet at it-utdannelsen fra universitetet skulle gjøre henne i stand til å hjelpe moren økonomisk. I stedet er det moren som sender penger til Clare hver måned.

samt vekst innen bransjer som for eksempel telekommunikasjon. Veksten har skapt få nye arbeidsplasser og er ikke nærheten av å absorbere de millioner av unge afrikanere som ønsker seg en jobb. I en verden med stadig eldre befolkning er Afrikas unge en enorm ressurs, men samtidig – hvis det ikke skapes arbeidsplasser – en mulig kilde til sosial uro.

Utdannelsen til ledighet

– Den dagen jeg fikk vitnemålet var den lykkeligste i mitt liv. Broren og moren min var til stede under seremonien. Jeg var fryktelig glad og stolt, og det var de også, sier Clare Agwang.

For halvannet år siden ble hun ferdig med IT-studiene sine på

Makerere-universitetet i Kampala. Opprinnelig kommer hun fra byen Soroti øst i landet, men der var det absolutt ingen muligheter for en ambisiøs og skolefink ungjente, forteller hun.

Moren, som er enke, jobber som skredder, og broren i butikk. De spinket og sparte slik at familiens «skolelys» kunne gå på universitetet. Det var en investering for hele familien, de trodde og håpet at en datautdannelse ville gjøre Clare ettertraktet på jobbmarkedet.

Planen var at hun skulle få seg jobb i Kampala, og så sende noe av sin lønn til moren og søsknene i Soroti. Men ting gikk ikke helt som planlagt.

– Til å begynne med søkte jeg på de få jobbene jeg fant som hadde noe med min IT-utdannelse å gjøre, og jeg tok kontakt med bedrifter jeg håpet kunne være interessert i min kompetanse. Men jeg var naiv, for hver eneste jobb er det masse søkere. Nå søker jeg på absolutt alt og har også vurdert om jeg skal prøve å starte noe selv, sier Clare.

Moren betaler

24-åringen bor i et lite overfylt rom et kort stykke utenfor Kampala sentrum. I stedet for at Clare sender penger hjem, er det moren som hver måned sender en liten sum til datteren. Clare har vurdert å bite i det sure plet; flytte hjem til familien. Men

samtidig som det virker fornuftig, vet hun at sjansen for å finne en jobb tross alt er langt bedre så lenge hun er i Kampala. Å flytte hjem blir på en måte å gi opp for jenta som bærer hele familiens håp på sine skuldre. Det vil være et stort nederlag.

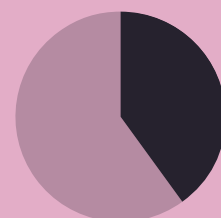
Ungdom er ikke i nærheten av å få den kunnskapen og de ferdighetene de trenger for å lykkes i arbeidslivet. >>

Lucretzia Biteete, daglig leder Laboremus

73 millioner ungdommer

mellom 15 og 24 i verden er arbeidsledige.

ILO, 2013

I en rekke utviklingsland er trolig to tredeler av den unge befolkningen arbeidsledige eller undersysselsatt.

Jobbskaping for unge er foreslått som et av FNs nye utviklingsmål etter 2015.

De ti landene i verden med yngst befolkning: Uganda, Mali, Niger, Jemen, DR Kongo, Tsjad, Kongo-Brazzaville, Burundi, Burkina Faso, Etiopia.

600 millioner

Globalt er det behov for 600 millioner nye jobber de 15 kommende årene bare for å opprettholde dagens sysselsettingsnivå.

KILDE: FN OG VERDENSBANKEN

– Jeg er vanligvis en optimistisk og selvsikker person. Men det er klart – følelsen av at ingen vil bruke det man kan, er ikke god. Men jeg vet jo at situasjonen er helt lik for veldig mange av dem jeg studerte sammen med: nesten ingen har en jobb som har med it-utdannelsen å gjøre.

Hun forteller at det er vanskelig for henne å følge med innenfor sitt fagfelt, fordi hun sjelden har tilgang til en PC med nettilgang. Hun føler hun sakter etter for hver dag som går.

– Mange hjemme sier at det var dumt av moren og broren min å bruke masse penger på min utdanning. Noen ganger lurer jeg på om de har rett, og tenker at jeg aldri kommer til

å få en skikkelig jobb. Men jeg prøver å holde motet oppe, sier hun.

Ferdighetsgap

Det finnes få jobber for de rundt 40 000 som uteksamineres fra ugandiske universiteter hvert år. Mange tar også utdannelse det er lite etterspørsmål etter. Og kvaliteten på den utdannelsen de får, er ofte ikke bra nok. I Uganda og flere andre land snakker man om et «ferdighetsgap» – at de unge som utdanner seg, ikke har de ferdighetene som arbeidslivet krever.

Det vet norske Lucretzia Biteete en del om. Hun er daglig leder i datafirmaet Laboremus Uganda. Firmaet er et datterselskap av det norske firmaet Laboremus og har i dag →

20 Tema: Arbeidsledig ungdom

På gatehjørnet i Kampala sentrum sitter Bogere Keziron og de andre boda boda-sjåførene og venter på kunder. Noen dager har de bare et par kunder i løpet av en 12-timers dag. – Dette er ikke akkurat drømmejobben, sier 25-åringen.

← 12 ansatte i Kampala. Biteete forteller at firmaet hun leder har et eget lærlingprogram hvor nyutdannede får en mulighet til å etablere seg i arbeidslivet. Men prosessen har bydd på uventede utfordringer.

– Vi ble veldig overrasket over hvor lavt det faglige nivået var – altså i hvilken grad de vi rekrutterte behersket det grunnleggende programme-

ringsarbeidet. Til å begynne med slet de også veldig med helt elementære ting som man må kunne i arbeidslivet, som planlegging og kommunikasjon, sier hun.

Altfor dårlig

Biteete mener kvaliteten på universitetsutdanningen er altfor dårlig.

– Dette handler om store svakheter

i utdanningssystemet på alle nivåer. Ungdommen er ikke i nærheten av å få den kunnskapen og de ferdighetene de trenger for å lykkes i arbeidslivet. Men det finnes masse talent, lærlingene våre gjorde enorme framskritt i løpet av veldig kort tid når de fikk skikkelig opplæring, sier hun.

I tillegg til å være daglig leder for Laboremus er Biteete også rådgiver

for den norske organisasjonen Fontes. Fontes har blant annet prosjekter rettet spesielt mot ungdom i Uganda.

– I Fontes jobber vi med å gi ungdom med lite utdannelse ferdigheter som gjør at de kan få jobb eller skape seg en jobb selv. Vi mener det er svært viktig, sier hun.

På Makerere-universitetet er forskerne Lwanga og Mwbowa langt på

«Her er jeg. Og det nytter ikke å sutre.»

Bogere Keziron (25), boda-boda-sjåfør i Kampala

vei enige med Biteetes kritikk av utdanningssystemet.

– Universitetene utdanner unge til jobber som ikke finnes, samt at kvaliteten på den utdannelsen de får ofte ikke er god nok, sier Lwanga.

«Made in China»

Han banker knokene i bordet vi sitter ved.

– Bordet og stolene vi sitter på er produsert i Kina, ikke i Uganda. Uganda har masse trær og masse arbeidskraft, men ikke nok snekkere. Mange skoler som gir yrkesrettede utdanninger er blitt lag ned, vi mangler kvalifiserte håndverkere i mange bransjer. Vi trenger flere snekkere, ingeniører, metallarbeidere, sier han. De to er enige om at på kort sikt er

det kun landbruket som kan skape arbeidsplasser til de mange ugandiske unge som trenger jobb.

– Mais og kaffeproduksjon for eksport kan ifølge våre analyser skape mange arbeidsplasser. Det vil imidlertid kreve store investeringer i landbruket. På sikt må vi i større grad produsere andre varer. Det vil bety økt urbanisering og sentralise-

ring og en forutsetning vil være en betydelig satsing på infrastruktur. Men dette ligger mange år fram i tid, sier Mwbowwa.

På gressplenen utenfor de to forskernes kontor sitter en gjeng velkledd ungdommer. De studerer alle *utviklingsstudier*, et veldig populært fag på Makerere. De er ikke veldig bekymret for jobbmulighetene →

22 Tema: Arbeidsledig ungdom

14 år gamle Tony Lubega jobber seks dager i uka som mekanikerpå en verksted. Han får ikke lønn, men lærer mye.

← sine, og sikter seg inn mot en jobb i bistandsbransjen.

– Vi vet at jobbmarkedet er vanskelig, men regner med å finne noe. Jeg vil gjerne jobbe i FN etter studiene, sier 20 år gamle Sharon Namono.

Kraft og kreativitet

Men tross et elendig jobbmarked – de fleste unge uganderne sitter ikke på gjerdet og venter på at jobb og muligheter skal dukke opp av seg selv. Som 22 år gamle Sandra Okwakol som sparte i flere år for å starte sin egen lille klesbutikk. Nå selger hun brukte klær til studenter. Hun får det akkurat til å gå rundt, men har likevel allerede store planer om å åpne en ny butikk.

Eller som 25 år gamle Bogere Keziron. Alle dager unntatt søndag sitter han på sin godt brukte Honda motorsykel i en gate i den travleste delen av Kampala sentrum. Fra seks om morgenen til åtte om kvelden prøver han å praie så mange kunder som mulig.

Men det er mange boda boda-sjåfører som kniver om kundene,

«Jeg vil bli mekaniker og ha mitt eget verksted en dag»

Tony Lubega, lærling (14)

noen dager får Bogere bare et par turer i løpet av en 12 timers arbeidsdag. På slike dårlige dager tjener han bare 4-5000 shilling, rundt 12 kroner. På bedre dager tjener han det dobbelte. Men han tjener aldri *mye*, og ikke nok til at han har kommet noe nærmere å kjøpe den taxien han håper å få råd til en dag. Absolutt alt han tjener går med til å forsørge kona, dattera og moren.

– Dette er ikke akkurat drømmejobben, det er jo bare å se deg rundt så skjønner du hvorfor. Det er både stressende, farlig og usunt, sier han og slår ut med armene mot kaoset av biler, busser, folk og motorsykler.

– Jeg skulle gjerne gått flere år på skolen og lært meg noe skikkelig.

Men foreldrene mine hadde ikke råd. Så her er jeg, og det nytter ikke å sutre, sier han.

I Uganda er halvparten av befolkningen under 15. 14 år gamle Tony Lubega er en av dem. Han har slutta på skolen. Med sju andre søsken som skulle forsørges hadde ikke moren og faren lenger råd til å betale for skoleuniform og utstyr. Og Tony synes ikke han lærte noe nyttig i alle fall.

Hver morgen, mens mørket ligger som et teppe over Kampala, står den spinke tenåringsgutten opp og tar seg litt te og en kjapp frokost. Så går han en drøy time til verkstedet hvor han er lærling. Fra 8-9 om morgenen til sju-åtte om kvelden jobber han der. Uten

lønn. Men han får mat. Og han lærer masse om biler og motorer. Av og til – hvis de har hatt en god uke eller to – får han litt penger også.

– Jeg prøver å plukke opp så mye som mulig. Jeg vil bli mekaniker og ha mitt eget verksted en dag, sier han. Sjefen hans, Geoffrey Gnamonye, er selv en driftig ung mann på 27 som har klart å finne en nisje: styling av raske biler. Han skryter av Tony, sier 14-åringen jobber hardt og kommer presis hver dag.

– Jeg tar inn lærlinger når jeg kan, prøver å hjelpe de unge litt. Men mange tenker bare en dag eller to framover, mens de burde tenke mer langsiktig. Slik som Tony, sier han.

Kan ikke gifte seg

Tilbake i Soweto har ettermiddagen begynt å sige på. Geoffrey har fortalt om drømmen sin. Den er å leve av å være DJ. Bli populær og tjene gode penger på å spille og lage musikk.

Men samtidig har han fortalt om hvordan livet hans er på vent. Han har en kjæreste, men ikke råd til å gifte seg. Det er vanskelig å legge planer eller tenke lenger enn til neste dag.

– Det er egentlig ingen framtid her. Vi lever fra dag til dag. Men hvem vet – kanskje dukker det opp en jobb i morgen. Kanskje får jeg tilbud om å jobbe som DJ på en stor klubb. Man kan jo ikke gi seg heller, sier han med et glis. ■

– Kan føre til uro

Den store arbeidsledigheten blant afrikansk ungdom kan føre til massiv sosial uro, mener forsker og forfatter Allincanda Howana.

Av Tor Aksel Bolle

Allincanda Howana.

– JEG BRUKER BEGREPET «wait-hood» for å beskrive måten mange unge i afrikanske land nå lever. De lever ofte utenfor de dominerende økonomiske strukturene og blir hengende i en slags forlenget mellomfase mellom barn og voksen, sier den mosambikiske forskeren.

Howana (bildet) er professor i antropologi og har forsket mye på ungdom i Afrika. Forskningen har gitt viktig materiale til en rekke bøker hun har skrevet om temaet.

– Det at millioner av unge ikke har mulighet til å etablere seg som voksne – med arbeid, ansvar, inntekter og familie – kan på sikt svekke hele samfunnsstrukturen i mange land. Det skaper også en uheldig «fiks-kultur», hvor alt er fokusert på å klare seg fra dag til dag. Det er ikke gunstig for samfunnet over tid, sier Howana.

Hun liker imidlertid ikke begrepet «tapt generasjon», som er blitt

brukt i en del sammenhenger om de mange unge arbeidsledige.

– Afrikas unge representerer en enorm ressurs, masse energi og kreativitet. Men de må gis muligheten til å delta. Politikerne i Afrika må få opp øynene og innse at når 50 prosent av befolkningen er under 25 da må de inkluderes og gis muligheter. Det er ikke nok å ha en eller annen statssekretær som jobber med ungdom. All politikk – fra utdanning til næringspolitikk – må ta hensyn til at befolkningen stort sett består av unge mennesker, sier Howana.

Hennes siste bok handler om ungdommens rolle i opprøret i Tunisia. Hun er ikke i tvil om at hvis ungdom fortsetter å marginaliseres, så kan det få uheldige konsekvenser.

– Det er stor fare for omfattende sosial uro hvis de unge ikke blir inkludert i utviklingen, sier hun. ■

toab@norad.no

– Vi kan bidra med investeringer

Å skape arbeidsplasser bør være jobb nummer én i Afrika, mener Norfund-sjef Kjell Roland.

Av Tor Aksel Bolle

Kjell Roland, Norfund-sjef.

Foto: Norfund

– DE MANGE UNGE i Afrika er potensielt en enorm ressurs. Hvis afrikanske land lykkes med å etablere arbeidsintensiv industri og skape en inkluderende vekst, kan kontinentet fylle det tomrommet som Asia etter hvert vil etterlate seg, mener Roland.

Lederen av det statlige investeringsfondet for utviklingsland nevner skoproduksjon i Etiopia som eksempel på en type industri det trengs mer av i Afrika.

– Det er industri og landbruk som skaper mange jobber. Bangladesh er et eksempel på et land som har lykkes med inkluderende vekst og som kan være en modell for afrikanske land. I Bangladesh er det skapt over 5 millioner jobber i tekoindustrien. Det er mulig for flere afrikanske land å oppnå noe lignende, selv om de har betydelige utfordringer både med kostnadsnivå, i utdanningssystemet og med dårlig infrastruktur.

– Hva kan Norge bidra med?

– Først og fremst kapital og investeringer. Det er det utviklings-

landene trenger, og det er det politikerne i disse landene ønsker seg. De vet veldig godt at økonomisk vekst og dermed arbeidsplasser er prioritet nummer én. Dessverre har giverlandene, Norge inkludert, lagt altfor liten vekt på investeringer og utvikling av et lønnsomt næringsliv i mange år.

Roland ønsker at jobbskaping skal bli en hovedsatsing i norsk bistand. Han ønsker satsing på infrastruktur via myke lån, og han ønsker at vi bruker mer av Oljefondet til å investere i utviklingsland og etterlyser en stortingsmelding om næringslivets rolle i norsk bistand.

– Hører de som bestemmer på deg?

– Det er betydelig forståelse for viktigheten av dette både på Stortinget og i regjeringen. Men det gjenstår jo å se hvor mye som faktisk nedfeller seg i konkrete tiltak. Nå kommer det jo et nytt statsbudsjett til høsten, forhåpentligvis vil vi få se økt satsing på jobbskaping allerede da. ■

toab@norad.no

Skjør Kongo-fred gir håp om utvikling

Mens verden sjokkeres over bestialske kriger i Syria, Irak, Den sentralafrikanske republikk og Sør-Sudan, er det endelig små hverdagstegn på en gryende fred i det østlige DR Kongo.

Av Jan Speed, i DR Kongo

Vi merker at det blåser en mild vind av fred og håp over de grønne åsene i det østlige DR Kongo, et område som tidligere var preget av vold, overgrep, flyktningstrømmer og opprør.

Kongolesere fornyer igjen skjøter på jord. Kvegeiere driver igjen sine dyr ned fra høylandet. Folk fra ulike etniske grupper oppsøker igjen hverandres markeder. Etter år med forfall satser investorer igjen på de store kaffeplantasjene.

Oppmuntret forteller lokalbefolkningen oss at elefantene har begynt å

krysse tilbake fra nabolandet Uganda til Virunga nasjonalpark på Kongo-siden. Dyrene har skjont at det er fred, mener de.

Turister kan igjen bestige Nyiragongo-vulkanen eller vandre på gorilla-safari. Mindre penger fra konfliktminerale er i omløp i provinshovedstaden Goma. Og antall pasienter etter «konfliktvoldtekter» går ned på de lokale mottakssentrene.

Soldater avvæpnet

Mens det tidligere var opprørsgrupper som herjet langs landeveiene, advares det nå heller mot lokale

«**Endelig kan vi begynne å tenke på utvikling.»**

Mwami Ndeze II, lokal konge

banditter som kidnapper rike forretningsfolk.

Ett år har forandret mye. Kamp-handlinger mellom regjeringshæren og de Rwanda-støttede M23-opprørere preget nyhetsbildet på denne tiden i fjor. Flere andre opprørsgrupper herjet og terroriserte lokalbefolkningen samtidig.

I 2013 flyktet folk fra Kongo pga av kampene og slo seg til i en leir 20 km utenfor grensebyen Gesenye i nabolandet Rwanda. Nå står de store plastteltene i flyktningleiren nesten tomme. FNs spesialutsending Martin Kobler rapporterer at 500 000 fordrevne har vendt tilbake til sine hjem i DR Kongo. 4000 opprørssoldater er avvæpnet.

Felles front

I en felles offensiv i fjor høst klarte FNs innsatstyrke og den kongolesiske regjeringshæren å påføre M23-opprørerne flere tap. Samtidig bøyde

Rwanda seg for internasjonalt press og trakk tilbake støtten til gruppen. Offensiven mot to andre opprørsgrupper i grensetraktene mot Uganda har svekket deres kampevne.

«Vi rydder dem unna,» sier en kommandant i byen Beni. Med kamp-helikoptre skytes det nå mot opprørsbander fra luften.

I provinsene Sør- og Nord-Kivu er det fortsatt den rwandiske opprørsgruppen FDLR som volder de største problemene. Den ledes av offiserer som knyttes til folkemordet i Rwanda for 20 år siden, mens fotsoldatene for det meste er unge kongolesere. Kongo hevder opprørsgruppen har rundt 1500 soldater. Martin Kobler mener FN-styrkene og regjeringshæren bør innlede en større offensiv mot gruppen.

Er de lojale?

Regjeringsorganet New Times i Rwanda rapporterer at det mili-

Det er igjen et yrende liv på de lokale markedene.

Foto: Jan Speed

tære presset mot FDLR allerede gir resultater. Dersom FN og Kongos regjering ikke klarer å få has på opprørerne, er det fare for at Rwanda igjen sender sine spesialstyrker inn i Kongo. Problemet for president Kabila i Kongo er at flere tidligere kommandanter fra FDLR allerede er integrert i regjeringshæren. I en slik situasjon er det fare for at deres lojalitet vil vippe i retning sine tidligere kommandanter.

Rwanda mener også at militære utbrytere fra Rwandas patriotiske front (RPF), tidligere nære kollegaer av president Paul Kagame, har knyttet kontakt med folk i FDLR.

Oberst Ramayani, offiseren med kommando over et viktig grenseområde i øst-Kongo, innrømmer at det fortsatt finnes et par lommer kontrollert av opprørerne. Samtidig gir han uttrykk for optimisme på regjeringshærens vegne.

– Fenomenet FDLR vil nok tilhøre historien om noen måneder, sier han.

Gjemmer seg

En pastor som ble kidnappet av FDLR på hovedveien gjennom Virunga nasjonalpark for tre måneder siden forteller til Bistandsaktuelt at opprørskommandanten hadde sagt til ham: «Kagame (red anm. Rwandas president) hater oss. Kongo hater oss. Vi kommer til å fortsette å kjempe. Dersom de driver oss ut av parken vil vi gjemme oss i skogen innenfor Walikale lenger vest, og der vil de aldri finne oss.»

Overfor FNs sikkerhetsråd understreket spesialutsending Kobler nylig at freden er skjør og at «utviklingen fortsatt kan snu til det verre».

Observatører mener at Rwanda fortsatt har evne til å destabilisere Kongo. En myndighetsperson i Goma svarte slik på om han trodde freden vil vare:

I grensetraktene er det fortsatt soldater langs hele hovedveien, men den FN-støttede regjeringshæren har nå et tydelig overtak på opprørerne. Foto: Jan Speed

– Det er avhengig av gode naboer, sa han og pekte mot øst, Rwanda.

Innenriks er det også fare for mer indre strid om ikke provinsene får mer makt og penger.

Dersom Kongos nåværende president Joseph Kabila samtidig forsøker å endre grunnloven slik at han kan

sitte en tredje periode, vil også det kunne skape fornyet konflikt, ikke bare i øst, men også i det mineralrike sør. Men for øyeblikket tror kongolesere på fred.

Den tradisjonelle kongen i områdene der de hardeste slagene stod i oktober og november i fjor, mener at

freden har kommet.

– Det har vært mange år med konflikt. Endelig kan vi begynne å tenke på utvikling, og bygge opp det som er ødelagt. Du kommer til å se store forandringer i tiden som kommer, sier Mwami Ndeze II til Bistandsaktuelt. ■

Dramatisk økning i antall mennesker på flukt

Konfliktene i Irak, Syria, Den sentralafrikanske republikk og Sør-Sudan fører til rekordhøye tall, og man må tilbake til flyktningstrømmene etter den andre verdenskrig for å finne flere fordrevne mennesker i verden.

Flyktninghjelpens årlige rapport, *Flyktningregnskapet*, inneholder analyser av globale og regionale trender, 80 landprofiler, de ti mest neglisjerte fluktsituasjonene og temasaker om palestinske og saharawiske flyktninger, båtflyktninger til Europa og mennesker fordrevet på grunn av naturkatastrofer.

Bestill FLYKTNINGREGNSKAPET gratis!

Gå inn på www.flyktninghjelpen.no eller send en e-post til bestilling@nrc.no

Flyktninghjelpen har rundt 4000 ansatte i nærmere 25 land, i noen av verdens verste konfliktområder. Flyktningregnskapet er basert på tall fra Flyktninghjelpens senter for internt fordrevne (IDMC) og UNHCR.

FLYKTNINGHJELPEN
NORWEGIAN REFUGEE COUNCIL

NRC

**Det er en machokultur
blant hjelpearbeidere**

Tidligere hjelpearbeider Rolf Borgos, en av initiativtakerne til nettverket «Borte bra, men hjemme...?»
Se www.bistandsaktuelt.no

■ BISTAND Svenskene dårligst

Svenskene er OECD-landet som gir aller minst penger til utdanningsbistand. Til tross for at svensk bistand er rekordhøy, og behovet for midler til utdanningsprosjekter vokser, gir svenskene nå bare tre prosent av bistandsbudsjettet til utdanning, melder bladet OmVerlden.

■ TANZANIA

73

albinoer er blitt drept i Tanzania siden årtusenskiftet, ifølge FN.

Forteller historien om Norge i Sør-Sudan

– Mange har sagt at uten engasjementet fra Norge og norske organisasjoner så hadde det aldri blitt en sørsudansk stat, sier forfatter og journalist Bibiana Dahle Piene. Hennes nye bok forteller den dramatiske historien om Norge, Sudan og Sør-Sudan. **Av Hege Opseth**

flere år har Bibiana Dahle Piene (49) intervjuet et hundretalls mennesker, hun har reist til Sør-Sudan en rekke ganger – og gått gjennom tusenvis av dokumenter i Utenriksdepartementets og hjelpeorganisasjonenes arkivkjellere. Arbeidet har resultert i boka «Norge i Sudan: På bunnen av sola»

Noe av det som har overrasket Piene mest er hvilket inderlig forhold mange sørsudanere har til Norge.

– Jeg har alltid visst at Norge har spilt en viktig rolle. Men flere av mine kilder er tydelige på at hadde det ikke vært for Norge og norske organisasjoner, hadde det kanskje ikke vært et Sør-Sudan i dag. At vi var så viktige, overrasket meg, sier hun

Siste punktum i boka ble satt i desember i fjor. 12 dager senere brøt det ut borgerkrig i Sør-Sudan

– Det er fryktelig trist. Sør-Sudan var Afrikas håp. Nå er det blitt Afrikas fallitt, slik oppsummerer forfatteren de siste månedenes hendelser.

Gråt på jobb

Da Sør-Sudan fikk sin selvstendighet i 2011, etter å ha utkjempet Afrikas mest langvarige borgerkrig, var det med Norge som fødselshjelper. Allerede få år etter løsrivelsen står verdens yngste nasjon i fare for å ødelegge seg selv innenfra.

Pienes bok er bygget opp som en reise gjennom både Sudans historie og norsk bistandshistorie, krydret med personlige opplevelser og observasjoner.

– Det er en beretning om hvor enkelt det er å drømme om sitt eget land, og hvor vanskelig det er å bygge det.

Den siste kvelden hun var i Juba hopper forfatteren unna sølepyttene i det en av de lokale bussene kommer kjørende. «DON'T LOSE HOPE» står det med lyserøde bokstaver på skvettlappene over bakdekkene. Med de ordene satte hun punktum. Men det ble bare en foreløpig sluttstrek.

– Da opprørerne angrep Bor, gikk omfanget av den siste krisen opp for meg. Det er en av de få gangene jeg har grått på jobb, sier Dahle Piene, som til daglig jobber som journalist i NTB.

Endret slutten

På grunn av den dramatiske utviklingen på slutten av fjoråret måtte Piene endre slutten av boka.

– Vi har så kort hukommelse. Gjennom arbeidet med boka er det tydelig for meg hvordan historien går i sirkler. I Sør-Sudan er det den krigen om og om igjen – bare med andre aktører, sier hun. Og spør: – Hvor lenge orker det internasjonale samfunnet å plukke opp regninga for det som skjer?

Reisen fra 60-tallet og frem til nå er innom alt det som i Sudan-miljøet har vært de store, kontroversielle sakene.

■ Drapet på fotografen Helge Hummelvoll

■ Norsk Folkehjelp og våpensmugling

■ Kirkens Nødhjelps arbeid i Torit og den norske landsbyen som ble bygget opp i Hilleu

17. mai-tog tidlig på 80-tallet i Hilleu der Kirkens Nødhjelp bygde opp en norsk landsby hvor det bodde over 100 nordmenn.

Foto: Privat

Forfatter Bibiana Dahle Piene har brukt flere år på å samle trådene i Norges historie i Sør-Sudan og Sudan.

Foto: Hege Opseth

– Det var også en intens kamp mellom Kirkens Nødhjelp og Norsk Folkehjelp om både penger og «enerett» på nødhjelpsmarkene i Sudan, sier hun.

Kirkens Nødhjelp var en svært stor aktør i Sudan på 70- og 80-tallet. I delstaten Torit hvor de hadde sitt største prosjekt, ble de sett på som en stat i staten.

«I stedet for en sudanisering av prosjektet, ble Hilleu sakte, men sikkert mer og mer som en norsk getto, en vestlig velstandsøy midt i havet av afrikansk armod. På det meste hadde den norske skolen i Hilleu ti lærere og 47 elever.»

Slik beskriver hun det omstridte prosjektet. Men legger også til at den dag i dag venter lokalbefolkningen i områdene på at nordmennene skal komme tilbake.

– På et allmøte har de bestemt at ruinene i Hilleu skal fredes. Det er egentlig ganske rørende, forteller Dahle Piene.

Våpen til opprørere

Etter en politisk dragkamp uten sidestykke fikk Norsk Folkehjelp, med den kontroversielle hjelpearbeideren Egil Hagen som spydspiss, større innpass i landet. Med norske bistandspenger starter historien som endte med at president Salva Kiir takket Folkehjelpen spesielt på uavhengighetsdagen 9. juli 2011.

Ryktene har gått i årevis om at den norske organisasjonen smuglet våpen til opprørere i Sudan Peoples Liberation Army (SPLA).

– Jeg tror sannheten ligger midt i mellom. Ifølge mine kilder bidro en liten håndfull folkehjelpere til å

■ KLIMA

Rettferdighetskalkulator

Stockholm Environmental Institute har regnet ut Norges ansvar for å redusere klimautslipp ved hjelp av en rettferdighetskalkulator. Svaret de fant var: Norge må kutte utslipp med 300 prosent fra 1900-nivå innen 2020. Ettersom det er umulig å kutte mer enn 100 prosent her hjemme, må Norge finansiere omfattende utslippskutt i andre land.

■ USA

90 000

er antallet barn USA regner med vil krysse grensen ulovlig fra Mexico i 2014. De fleste fra Honduras, Guatemala og El Salvador.

smugle våpen. De var involvert – det er helt klart. Men det vil være uriktig å si at Norsk Folkehjelp som organisasjon drev med våpensmugling. Det skjedde under radaren. Det var mange høner i kurven – og noen var rimelig frittgående, sier Dahle Piene.

Hun mener det mest interessante ikke er hvorvidt Norsk Folkehjelp smuglet eller ei, men skvisen hjelpearbeidere kommer i når de er i en krigssone.

– Hvis et menneske står med et gevær pekende mot seg – skal du hjelpe ved å gi det teppe og mat? Det er skvisen du kan stå i som hjelpearbeider. Hvor går grensene for solidariteten? Dette er et personlig og etisk dilemma som er aktuelt den dag i dag.

Dramatisk

I boka kommer det fram hvor drama-

tisk det har vært for norske hjelpearbeidere i Sudan. Det har vært ildsjeler, misjonærer, cowboyer.

– Jeg har spurt mange, hva er det som driver dere til å dra tilbake, igjen og igjen? Ingen har et godt svar. Det nærmeste jeg har kommet er at man blir «sugd inn». Jeg har vært i minst 40 land, men det finnes ikke et annet land som har fengslet meg på samme måte som Sør-Sudan, sier Dahle Piene. ■

Ny bok

Norge i Sudan: På bunnen av sola av Bibiana Dahle Piene lanseres 3. september.

Etiopiske journalister anklaget for terrorisme

Ni journalister og bloggere sitter fengslet i Etiopia, anklaget for brudd på landets terrorlover. To av journalistene har tilknytning til Norge gjennom Fredskorpset. **Av Asle Olav Rønning**

Journalist Tesfalem Waldyes Erago sitter fengslet i Etiopia.
Foto: Privat

DE TO ETIOPISKE frilansjournalistene Tesfalem Waldyes Erago og Edom Kassaye sitter fengslet i Etiopia, etter å ha blitt arrestert i april i år. Tesfalem og Edom har forbindelser til Norge gjennom at de tidligere har deltatt i utvekslingsprogram for journalister i regi av det norske Fredskorpset.

Sammen med de to journalistene ble også en gruppe bloggere og en redaktør i et uavhengig tidsskrift arrestert.

Etiopiske myndighetene hevder at Tesfalem, Edom og de andre arresterte har hatt kontakt med forbudte organisasjoner og truer landets sikkerhet. Internasjonale organisasjoner mener arrestasjonene er uttrykk for et ønske om å kneble ytringsfriheten i Etiopia.

Følger saken

I forrige uke var det nytt rettsmøte i saken, og den norske ambassaden i Addis Abeba var til stede ved rettslokalet.

– Ambassaden følger nøye med på rettssaken mot de etiopiske journalistene og bloggerne som er tiltalt etter anti-terrorlovgivningen, sier kommunikasjonsrådgiver Astrid Sehl i Utenriksdepartementet.

Ifølge organisasjonen Reportere uten grenser, som følger saken, endte fengslingsmøtet med at de tiltalte ble nektet løslatelse mot kausjon.

– Ekstra berørt

Tesfalem og Edom er to av mer enn 70 journalister som har deltatt på utvekslingsprogram i regi av det norske Fredskorpset. Utvekslingen går som sør-sør-samarbeid mellom redaksjoner og organisasjoner.

Edom var på utveksling i Kenya i 2012 og Tesfalem i Uganda i 2009-2010. Begge reiste som en del av et prosjekt om miljøjournalistikk.

Direktør Nita Kapoor sa i sommer til Bistandsaktueltts nettutgave at Fredskorpset følger nøye med på hva som skjer med de to. Hun er bekymret for situasjonen for journalister i Etiopia.

– Vi blir ekstra berørt ettersom det også gjelder fredskorpsdeltagere. I tillegg til å være bekymret for de arresterte, er vi også kritiske til at de satt så lenge i varetekt før de ble formelt siktet, sa Kapoor.

Har protestert

Rettsaken vil tidligste komme opp i oktober.

Kritikere ser arrestasjonene som en del av innstrammingen av ytringsfriheten i landet foran neste års parlamentsvalg.

I et brev til statsminister Hailemariam Desalegn har 41 afrikanske og internasjonale menneskerettsorganisasjoner tatt til orde for å løslate de ni og andre journalister som er tiltalt eller dømt etter landets antiterrorlov fra 2009.

Flykter

Den 5. august ble det kjent at myndighetene vil ta ut tiltale mot seks uavhengige tidsskrifter for å true nasjonal sikkerhet og undergrave tilliten til offentlige institusjoner. En redaktør fra et av disse tidsskriftene, Addis Guday, sitter allerede fengslet med Tesfalem, Edom og de andre.

Tidligere i år ble tjue journalister i statskontrollerte media oppsagt av politiske årsaker, ifølge ytringsfrihetsorganisasjoner.

Tom Rhodes, som er østafrikarepresentant for organisasjonen Committee to Protect Journalists, sier at en rekke journalister nå forlater Etiopia i frykt for ytterligere forfølgelse. Mange av dem har kommet til Nairobi i Kenya. ■

Økonomi

Dette var første gang en amerikansk president samlet afrikanske kollegaer til toppmøte i USA. **Se nedenfor, s29**

Utfordrer Vestens dominans

Brasil, Russland, India, Kina, og Sør-Afrika har gått sammen om en helt ny bank som skal finansiere utvikling. De fem Brics-landene utfordrer dermed den tradisjonelle vestlige dominansen over finansieringen av utvikling i verden.

Av Jan Speed

Det var under sluttspillet i fotball-VM i Brasil det skjedde. Lederne for BRICS-landene – Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika – holdt felles pressekongferanse. Ikke om fotball, men om en helt ny utviklingsbank.

Først skal et hovedkvarter bygges i Shanghai. Deretter, om to år, vil Den nye utviklingsbanken (NDB) begynne å finansiere energiprojekter, jernbaner, veier og bærekraftig utvikling i de nye voksende økonomiene i verden.

– Uansett motivene kan banken potensielt gjøre mye godt, sier forsker Christopher Wood ved South African Institute of International Affairs til Bistandsaktuelt.

Hovedsete i Kina

En rekke kompromisser og harde forhandlinger måtte til før rammen ble lagt: Banken skal plasseres i Shanghai, India utnevner den første presidenten, mens Russland og Brasil stiller med ledere for henholdsvis styret og representantskapet. Sør-Afrika får et regionalt kontor. Alle de fem landene bidrar med 10 milliarder dollar hver, og har like stor stemmewekt. Ingen har vetorett. Banken er dermed mer demokratisk enn de internasjonale finansinstitusjonene i Washington.

– Den største forskjellen mellom NDB og Verdensbanken / IMF er den klare markeringen av at den nye banken har en mer demokratisk beslutningsstruktur, sier Wood.

Etableringen av New Development Bank blir tolket av observatører som en protest mot vestlige lands og spesielt USAs dominans og motvilje mot reformer i Verdensbanken og IMF.

USAs konservative flertall i Kongressen har hindret endringer som ville ha gitt Kina og andre framvoksende økonomier flere stemmer og mer innflytelse.

Politiske motiver

Kritikere spør om det egentlig er behov for den nye banken. Flere av BRICS-landene har allerede store utviklingsbanker og valutareserver. Samtidig har man store regionale utviklingsbanker som Afrikabanken, Asiabanken og tilsvarende for Latin-Amerika.

NDB-banken får et oppstartkapital på 300 milliarder kroner. Til sammenligning har Verdensbanken 1338 milliarder kroner i kapital, mens Afrikabanken har 590 milliarder kroner.

– Etableringen av banken er i hovedsak politisk motivert, for å gi BRICS-sammenslutningen en mer fast struktur. Hittil har BRICS vært en ganske usammenhengende organisasjon med årlige toppmøter, uten egentlig å gjøre noe samlet. Banken gir landene en mulighet til å gjøre noe som gruppe, sier Wood.

Den sørafrikanske forskeren mener samtidig at det er mye økonomisk logikk bak etableringen, men at den varierer fra land til land.

– Kina har kanskje ikke de helt store økonomiske målene ettersom de

«Den nye utviklingsbanken vil hjelpe alle nasjoner i klemme med å komme seg på beina igjen.»

Jacob Zuma, Sør-Afrikas president.

Christopher Wood, forsker ved South African Institute of International Affairs.

har store valutareserver. Men for Sør-Afrika vil banken kunne gi lettere og billigere tilgang til kapitalmarkedet. For India er det en måte å sikre seg givestøtte fra Kina, uten de politiske problemene forbundet med å måtte forhandle direkte med Kina. Russland betrakter dette nok mest som et politisk prosjekt for å bygge et alternativ til Verdensbanken. Det er litt uklart hva Brasils motivasjon er, sier Wood.

Store vyer

BRICS-lederne har store vyer. Brasil president Dilma Rousseff mener at den nye banken gir et finansielt «sikkerhetsnett for BRICS-landene og andre». Sør-Afrikas president Jacob Zuma sier at den vil «hjelpe alle na-

sjoner i klemme med å komme seg på beina igjen».

De har ennå ikke sagt hva de skal gjøre annerledes enn de andre banker som finansierer utviklingsprogrammer.

– Det er behov for banken, selv om den ikke er helt enestående. Infrastrukturbehovene i utviklingslandene er så enormt store. Banken vil kunne bidra til å øke ressursene som er tilgjengelig for utvikling i Afrika. Kanskje enda mer avgjørende er det at NDB vil kunne samarbeide med store partnere som Verdensbanken eller Afrikabanken. Disse vegrer seg ofte for å ta på seg alt for store prosjekter alene. Ved å samarbeide vil man kunne spre risikoen, sier Wood.

■ HANDEL

Danskepølser sendes sørover

Den danske handels- og utviklingsministeren vil eksportere mer til utviklingsland. Med strategien «Mere handel – nye job» skal utenrikstjenesten kobles tettere med næringslivet. 19 nye vekstrådgivere blir utplassert på ambassader i utviklingsland, og skal sørge for å hjelpe danske bedrifter inn på nye markeder. Slik skal danske jobber sikres for fremtiden, melder det danske Udenrigsministeriet.

■ TEKNOLOGI

Norge støtter teknologisatsing

Klimakonvensjonens teknologisenter og Det Norske Veritas inngikk i august et strategisk partnerskap for å fremme utvikling og spredning av klimavennlig teknologi til utviklingsland. Senteret støttes av Norge gjennom FNs miljøprogram (UNEP) med 60 millioner kroner.

– Tilgang til klimavennlig teknologi i utviklingsland er avgjørende for å møte de klimautfordringene vi står overfor. Dette er et område hvor privat-offentlig samarbeid er sentralt for å lykkes, sier utenriksminister Børge Brende.

Enige om å starte bank: Russlands Vladimir Putin, Indias Narendra Modi, Brasils Dilma Rousseff, Kinas Xi Jinping og Sør-Afrikas Jacob Zuma.

Foto: NTB Scanpix/ AFP/Nelson Almeida

Ifølge South African Institute of International Affairs vil etableringen av et reservefond på 100 milliarder dollar koblet opp mot den nye banken gi framvoksende økonomier mer sikkerhet og stabilitet når det er uro på de globale finansmarkedene.

Vil ta tid

En utfordring er likevel at den nye banken fødes på et tidspunkt da de fem foreldrelandene sliter økonomisk. Dessuten er landene svært forskjellige. India, Sør-Afrika og Brasil er demokratier, mens Kina og Russland er mer autoritære. Økonomiene, demografien og interessene er også svært ulike. Det vil kunne skape framtidige diskusjoner om hvor og

hvordan lånene skal gis. Det er også foreløpig usikkert hvor mye banken vil satse utenom de fem grunnleggerlandene.

– Men det har kommet signaler om at banken vil finansiere prosjekter også i andre land, sier Wood.

Den nye banken vil også åpnes opp for deltagelse fra andre framvoksende økonomier, som Tyrkia, Indonesia og Nigeria, så lenge disse har 10 milliarder dollar å putte i kassen.

Nå skal et hovedkvarter etableres. Staben skal rekrutteres. Det er først i 2016 eller 2017 at den nye banken så smått vil begynne å låne ut penger.

– Å drive en utviklingsbank er vanskelig. Her vil de måtte prøve seg fram, sier Wood. ■

Obama ser mot Afrika

Det var historisk sus over møtet, da en amerikansk president for første gang samlet afrikanske statsledere til toppmøte i USA. Et tettere samarbeid mellom supermakten og Afrika, skal bidra til vekst og sysselsetting begge steder.

Av Jan Speed

DET VAR I BEGYNNELSEN av august USAs president Barack Obama møtte afrikanske toppledere i Washington. Obama benyttet anledningen til å lansere en ny, stor næringslivskampanje for Afrika. Den skal «støtte økonomisk vekst over hele Afrika og skape titusener av jobber i USA».

I løpet av toppmøtet offentliggjorde dessuten amerikanske firmaer nyinvesteringer i Afrika verdt 14 milliarder dollar.

Men det er trolig bare starten på noe større. Amerikanske statlige organer skal bruke sju milliarder dollar for å fremme amerikansk eksport og investeringer i Afrika. Eksport av varer og tjenester fra USA til Afrika nådde rekordhøyde 50 milliarder dollar i fjor, og bidro til å støtte opp under 250 000 amerikanske arbeidsplasser.

Nøkterne afrikanere

Den nye kampanjen vil sørge for at amerikanske produkter brukes for å øke kraftforsyningen i flere land i Afrika, og for å subsidiere eksportvarer til infrastrukturprosjekter i Angola og Sør-Afrika. Det amerikanske jordbruksdepartementet vil gi en milliard dollar i finansielle garantier for eksport av jordbruksprodukter. Private investorer i Afrika skal lokkes med flere garantiordninger og samfinansieringsordninger, og det skal åpnes nye amerikanske handelskamre i flere afrikanske land.

Mens amerikanerne omtalte topp-

møtet som «banebrytende», uttalte afrikanske ledere seg mer nøkternt. Flere av dem var mest opptatt av å få opprettholdt tollfri adgang til det amerikanske markedet for deres varer i minst 15 år framover.

Truet av Kina

Mens Kina flere ganger har samlet afrikanske ledere i Beijing, var dette første gang en amerikansk president samlet afrikanske kollegaer til toppmøte i USA.

Toppmøtet var et uttrykk for at USA nok føler at Kina har tatt innsvingen i det økonomiske samarbeidet med afrikanske land. For fem år siden ble Kina en større handelspartner for Afrika enn USA. Men det er fortsatt EU som er Afrikas største bilaterale partner innen både bistand og handel.

I sin tale under toppmøtet kom Obama med indirekte kritikk av Kina.

– Vi ønsker ikke bare å hente ut mineraler fra bakken for å fremme vår egen vekst. Vi ønsker å bygge partnerskap som skaper jobber og muligheter for alle våre folk, og som utløser den neste epoken med afrikansk vekst, sa Obama.

Han nevnte ikke at oljeimport fra Angola og Nigeria utgjør en stor andelen av handelen med Afrika – selv om den har falt dramatisk etter at USA begynte med egen oljesandutvinning. ■

jasp@norad.no

President Obama vil vise Afrika at USA er en god venn og partner.

Foto: Xinhua/Sipa/Scanpix

30 Økonomi

INDIA

India best for investorer

Hedge funds med investeringer i India har gjort det best så langt i år, melder Bloomberg News. Fond som har satset på det indiske markedet har gjort det betydelig bedre enn fond med fokus på Kina, Japan, USA og Europa.

OLJE

2

millioner dollar er ifølge etterretningskilder det terrorgruppen IS tjener på oljesalg hver dag, melder Bloomberg News.

ENERGI

Sol-Erna

Statsminister Erna Solberg har vært i Rwanda for å klippe snor: Rwanda har fått sin første storskala solenergi-kraftverk, finansiert av Norfund og forsikringsselskapet KLP. Kraftverket vil øke landets kraftproduksjon med åtte prosent.

Bruk tid, se opp for «feil venner»

Er det mulig å starte opp virksomhet i Øst-Afrika uten å innlate seg på korrupsjon? Ja, mener den erfarne konsulenten og Afrika-kjenneren Jens Claussen. **Av Gunnar Zachrisen**

Det er primært et spørsmål om å ha tid, til å opparbeide seg en god forståelse av den lokale konteksten og å etablere gode nettverk og samarbeidspartnere, sier Claussen.

På oppdrag for Innovasjon Norge leder han et nyetablert kontor i Nairobi for å fremme handel med Øst-Afrika og investeringer fra Norge.

Han kommenterer den norske Kenya-gründeren Eirik Jarl Trondsen som i forrige utgave av Bistandsaktuelt uttalte at «det nærmest var umulig å ikke være korrupt som forretningsmann i Afrika».

Vever seg inn

– Kanskje kan det høres naivt ut, men jeg mener faktisk at «ærlighet varer

lengst». Men ikke bare det. Ærlighet er også, rent egoistisk, det smarteste på lang sikt. Innlater man seg først på korrupsjon, vil man også fort veve seg inn i et nettverk der man omgir seg med feil folk, sier Claussen.

Trondsen beskrev hvordan prosesser i Øst-Afrika ofte trekker ut i tid, fordi offentlige tjenestemenn forventer seg «økonomiske goder».

– Dette er en typisk situasjon der mange tolker det slik at prosessene trekker ut i tid i påvente av bestikkelser. Men det kan ofte være feil. Byråkratiet her, som i mange andre land, jobber sent, sier Claussen.

Innovasjon Norge-representanten taler varmt om businessmulighetene som finnes i Øst-Afrika, men innrømmer villig at regionen også byr på utfordringer og problemer. Mange

Jens Claussen, Innovasjon Norges.

bedrifter vil støte på problemer med treg saksbehandling i forbindelse med konsesjoner, lisenser og ulike særregler for skatt. Men slikt forekommer mange steder i verden, mener han.

22 bedrifter

5. februar i år kom han, «med to tomme hender og et budsjett» til Kenyas hovedstad, slik han selv uttrykker det. Et halvt år etter har han et kontor sentralt i byen og en stab med tre kenyanere – de jobber i team med de norske ambassadene i Kenya, Uganda og Tanzania.

Interessen fra norsk næringsliv har vært stor. Per 31. juli teller han opp 35 handels- og investeringsprosjekter, med 22 norske bedrifter som på ulike måter har engasjert seg. Av disse har åtte kommet langt i å etablere et partnerskap med østafrikanske bedrifter.

– Vi sitter ikke og venter på at noen skal ringe, men prøver aktivt å identifisere mulighetene gjennom oppsøkende virksomhet. For å identifisere muligheter samarbeider vi tett med privat næringsliv, næringslivets organisasjoner og myndighetene i de

ulike landene, sier Claussen.

Han understreker viktigheten av at norske bedrifter ikke går inn et nytt marked «alene».

God partner

– Enten man skal etablere seg i Kina, Sri Lanka eller Øst-Afrika er det uhyre viktig at man har en god partner som kjenner markedet, det offentlige apparatet, politisk kultur og forretningskikk.

En av oppgavene for Innovasjon Norge er nettopp å bistå norsk næringsliv i å kartlegge de behovene som finnes i det lokale markedet i Øst-Afrika og hvilken kompetanse og type varer eller tjenester som er etterspurt.

– Skal man inn i et marked som Øst-Afrika, så må man også være forberedt på å investere langsiktig i den partneren du jobber med. Mange av de norske selskapene som har lyktes, har satset nettopp på opplæring, kvalitetssikring og kvalitetskontroll. Opplæring i denne sammenheng betyr ikke bare kursing, men at partnere får være aktive deltagere i hele virksomheten, sier Claussen.

Verdikjeden

Han mener også at bedrifter som engasjerer seg må være villig til å investere i større deler av verdikjeden om de skal lykkes, ikke bare fokusere på sitt eget produkt eller tjeneste.

– Vi sier til norsk næringsliv at skal de lykkes i Øst-Afrika må de bidra til verdiskapning lokalt. Det betyr å finne og investere i en lokal partner, og investere i verdikjeden – ikke kun det produktet eller tjenesten de har som utgangspunkt – dette fordi ulike ledd fra leveranser av innsatsvarer til distribusjonsledd ofte er svakt utbygget. Hvis verken myndigheter eller partnere lokalt får del i verdiskapningen, vil prosjektet sjelden lykkes.

– Du mener at det er mulig å drive business i Øst-Afrika uten å bli skitten på hendene. Vil du påstå at du selv, gjennom flere tiår som konsulent i dette området, aldri har opplevd å støte på korrupsjon?

– Jeg kan med hånden på hjertet si at jeg selv aldri har deltatt i en transaksjon eller handling av korrupt art. Men jeg har blitt utsatt og utfordret på det. I slike tilfeller er det nettopp viktig å ha kunnskap, bruke tid og ha et nettverk du kan stole på, for å unngå å havne på feil spor, her som i andre land. ■

Det er mulig å gjøre suksess i Kenya, men veien kan by på overraskelser. Kjør langsamt og forsiktig, og ta med en lokal partner, råder Innovasjon Norge. Foto: NTB Scanpix

■ LANDBRUK

Farvel ris, hallo baobab!

Verden er helt avhengig av hvete, mais og ris. Frykten for matmangel øker med befolkningsveksten, men nystartede African Plant Breeding Academy vet råd: 250 forskere skal dra 100 tradisjonelle matplanter frem fra glemselen, blant dem brødfukt og baobab. Det skal både mette sultne munn og gi inntekter til afrikanske bønder, melder The Guardian.

42 000

dekar dyrkbart land på Gaza er påført betydelige skader etter 50 dager med krig og bombing, rapporterer FAO.

Oljeselskaper vil ha spesialavtaler for utvinning av gass, og presser Mosambik til å se bort fra eget lovverk. Mens Verdensbanken støtter selskapene, bistår norske rådgivere det afrikanske landet.

Av Jan Speed

Det har vært lange og tøffe forhandlinger. Selv om de norske rådgiverne ikke deltar direkte i forhandlingene, har de hatt en sentral rolle og gitt råd om anvendelse og reform av landets petroleumsløst, sier Mette Masst, Norges ambassadør i Mosambik.

Striden står om utvinningen av de enorme gassreservene i havet utenfor det nordlige Mosambik. Landet kan bli en av verdens ledende gassleverandører og få store statlige inntekter. To selskaper, amerikanske Anadarko og italienske ENI, har gjort funnene. Det forhandles nå om kontrakter i håp om å kunne sette i gang produksjon og bygging av et LNG-anlegg (flytende naturgass) innen 2018. Det krever investeringer på rundt 180 milliarder kroner.

Vil ha særavtaler

Selskapene vil ha særavtaler for å sikre forutsigbarhet og garantier. Uenighetene knytter seg til hvor mye av den eksisterende mosambikiske lovgivningen som skal settes til side. Myndighetene aksepterer at de må gi garantier om finansielle rammer, og gi noen unntak fra loven når det gjelder bruk av arbeidskraft.

Det er uenighet om selskapene skal måtte samarbeide om et LNG-anlegg på land, eller om ENI skal få lov til å utvikle et produksjonsanlegg til havs. Selskapene ønsker heller ikke å samordne produksjonen selv om forekomstene henger sammen – slik det er vanlig på norsk sokkel og en rekke andre steder.

Mosambiks petroleumsinstitutt (INP), som forhandler på vegne av Mosambik, er under sterkt press. Selskapene har en hær av rådgivere, jurister og lobbyister, og Italias statsminister var nylig i landet for å tale ENIs sak i spørsmålet om å bygge et flytende gassanlegg.

Norsk bistand

Norsk støtte til bedre styring av gass- og oljesektoren i Mosambik vil utgjøre rundt 50 millioner kroner for perioden 2014 til 2018.

Får norsk støtte i gass-strid

Mosambik har allerede åpnet for gassutvinning på et mindre felt på land lenger sør i landet. Norge var også rådgiver i forbindelse med kontraktsforhandlingene den gang. Nå er det helt andre dimensjoner på utbyggingen.

Foto: Utenriksdepartementet

Fullmaktslov

Det er valg i Mosambik i oktober, og regjeringspolitikere, spesielt presidenten, ønsker å ha en avtale i havn innen den tid. Regjeringen har bedt parlamentet om en fullmaktslov slik at de kan selv bestemme unntakene de går med på.

Kilder forteller Bistandsaktuelt at Verdensbankens to ekspertrådgivere i Washington tar parti med selskapene. Lederen for Verdensbankens program for faglig bistand innen gruve- og gass-sektoren har forsøkt å overbevise Norge, andre givere og sivilt samfunn om at det er «et kunnskapsløst byråkrati» som står i veien for slutføringen av kontraktsforhandlingene.

<<Urimelige krav>>

I et møte med den norske ambassaden snakket Verdensbankens ekspert om myndighetenes «urimelige krav» og om «ressursnasjonalisme».

Den norske ambassaden er derimot skeptisk til Verdensbanken. I et notat til Utenriksdepartementet skriver ambassaden at det er «liten tvil om at flere av selskapenes krav ikke er de beste for Mosambik. Deres gjeldende lovverk tilsettes, kan det skape uheldig presedens for fremtiden...ambassaden opplever likevel at Banken i for stor grad kjøper argumentene fra selskapene fremfor en kritisk vurdering av hva som vil

være til det beste for Mosambik».

– Hva blir konsekvensene for Mosambik dersom regjeringen må gå med på at selskapene ikke trenger å samarbeide?

– Det blir mindre skatteinntekter for Mosambik fordi det totalt sett vil gi dyrere løsninger. Det meste av utgiftene til utbygging vil selskapene kunne skrive av, slik at resultatet blir lavere skatteinntekter til Mosambik fra gassproduksjonen, sier Masst.

Bak kulissene jobber et norsk advokatfirma, Simonsen Vogt Wiig AS, med å gi juridiske råd til Mosambiks forhandlere. Det norske Oljedirektoratet gir faglige råd.

Ifølge ambassaden har ikke mosambikiske myndigheter de samme ressursene eller kapasiteten som oljeselskapene. Det «settes derfor stor lit til de norske rådene».

Den nye avtalen vil trolig foreligge i løpet av høsten. ■

– Ikke godt nok forberedt

Myndighetene i Mosambik er ikke godt nok forberedt på den massive petroleumboom som vil komme de nærmeste årene.

DETTE ER BLANT konklusjonene i en ekspertvurdering økonomien og konsulent Vidar Ovesen har gjort på vegne av Norad.

Den erfarne konsulent mener det er stor uklarhet om hvem som har ansvar for å styre og forvalte petroleumsinntektene i Mosambik. Det er også en sterk opplevelse av utbredt korrupsjon, at myndighetene ikke viser full åpenhet og at de derfor heller ikke kan kontrolleres og stilles fullt ut til ansvar. Samtidig

er det tatt noen positive steg i retning av større åpenhet rundt petroleumsekonomien.

Ifølge Ovesen er norsk støtte fragmentert og bør bli mer samordnet. Det norske Skattedirektoratet bistår Mosambiks skatteetat med en petroleumsskattrevisjon. Skatteetaten har slitt med manglende kvalifiserte ansatte og at programmet ikke har vært høyt prioritert. Ovesen mener dette programmet bør oppskaleres. ■

Meninger

Sett klima på pensum, Brende!

Under Arendalsuka i sommer diskuterte vi veien mot Paris 2015; hva må til for å få på plass en bindende, ambisiøs og rettferdig klimaavtale? Hva bør Norge gjøre, hjemme og ute, for å leve opp til internasjonale forpliktelser og egne målsettinger?

Av Anja Bakken Riise

Alle vet at det haster like mye ute i verden som her hjemme. Norge har hatt en viktig rolle på klimaområdet internasjonalt, blant annet ved å ha en langsiktig satsing på bevaring av regnskog, og har fulgt opp visjonene med penger på bordet. Mye penger.

Så hva blir den nye regnskogsatsingen? Den nåværende satsingen må selvfølgelig følges opp, men jeg håper å se regjeringen komme med deres egen visjon hvor klima og utvikling sees i sammenheng. Jeg holder en knapp på at utdanning, den store utviklingsatsingen til Børge Brende, kombineres med miljøatsingen.

Dessverre glimtet klima og miljø med sitt (tilnærmet) fravær i utdanningsmeldingen som utenriksministeren presenterte før sommeren. Den har et godt perspektiv på utdanning i sammenheng med sysselsetting og fattigdomsreduksjon, men her mener jeg altså at klima- og miljø bør inkluderes.

Jeg er fristet til å skrive om et eksempel jeg kjenner godt, fra min tid i Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpfond (SAIH). På jordbruksskolen Wawashang, som ligger langt inne i regnskogen i den sørlige autonome regionen i Nicaragua, får

barn og ungdom en høyst praktisk utdanning som er tilpasset hverdagen og konteksten de vokser opp i. Det finnes ikke andre nærliggende skoler, de ville ha måttet reise langt, med båt og bil, for ellers å kunne gå på skole.

En del av tanken bak Wawashang er nettopp å kunne tilby en relevant utdanning for lokale barn, og helt sentralt står bærekraftsprinsippet. Derfor tilbyr de to miljøorienterte yrkesfaglige retninger gjennom skoleløpet; barna kan enten velge å lære om jordbruk, eller de kan lære om sløyd og snekring. På jordbrukslinjen tilegner de seg en rekke nødvendige ferdigheter for å kunne drive jordbruk på atlanterhavskysten av Nicaragua. Hvordan kan man beskytte avlinger mot årlige orkaner? Hvilke arter er tilpasset jordsmonn og vær, og kan bidra til å ivareta både matsikkerhet og biomangfold?

« Ved å kombinere utdanning og miljøatsing kan regjeringa slå flere fluer i ett smekk. »

De som velger sløyd lærer å ta vare på skogen og tømmeret som finnes der. I Nicaragua er det relativt vanlig med ulovlig hogst av tømmer. Ved Wawashang jobber de derfor med å lære opp barna i etisk bruk av tømmer. I samarbeid med myndighetene leter de etter naturlig hogst-felt (etter stormer, lynnedslag, osv) som de så merker, før en representant for myndighetene må verifisere at treet er naturlig felt, først da benytter skolen seg av det. Deretter lærer barna å lage de fineste møbler av tømmeret,

som selges til kirker, skoler og lokale bedrifter.

Skoledagen består av 70 prosent praktisk innrettet læring, og 30 prosent teoretisk. Denne kombinasjonen gjør nok at det er enklere for mange av barna, som er vokst opp med en fysisk aktiv hverdag på landsbygda, å fortsette på skolen. At den er så relevant og aktuell for deres hverdag, bidrar også til å holde motivasjonen oppe. Det de lærer tar de med seg hjem og kan omsette i praksis umiddelbart.

Månedens
spatist

Anja Bakken Riise ■

Erik Solheim

Kristin Clemet

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett NIGER

Nigers radioaktive arv

Ragnhild Mumbata har trosset avstanden, sikkerhetsproblemene og varmen. Hun har kjørt den såkalte «uranveien» til byen Arlit i det nordlige Niger.

nett REGNSKOG

Norge må snu Amazonas-fondet

Den største norske bistandsinnsatsen noensinne kan gå tapt om ikke norske politikere gjør noe for å få Brasils Amazonas-politikk tilbake på sporet, skriver Vegard Bye.

nett REGNSKOG

Nei, vi er ikke imot all form for hogst

Dag Hareide i Regnskogfondet mener skogforsker Trond Norheims kritikk av organisasjonens prosjekter er misforstått.

Foto: Illustrasjon: Niels Poulsen

Debatt:

Diasporaen gjør oss bedre

Av Knut Andreas O. Lid og Kari Helene Partapuoli

STATSSEKRETÆR Hans Brattskar oppfordrer i siste nummer av Bistandsaktuelt norske bistandsorganisasjoner til å i større grad nyttiggjøre seg av kompetansen og kulturforståelsen i diasporamiljøene. Dette er en oppfordring vi støtter helhjertet! Både Caritas og Utviklingsfondet har over lenger tid arbeidet målrettet med å knytte ulike diasporamiljøer opp mot bistandsarbeidet vårt. Vi sier ikke at det alltid er lett, men for oss er samarbeidet med diasporaorganisasjoner med på å gjøre arbeidet vårt litt bedre.

Både Caritas og Utviklingsfondet har egne diasporaprogrammer for å sikre et systematisk arbeid på feltet. En stor del av arbeidet handler om dialog med relevante innvandremiljøer i Norge. Det er viktig at vi blir godt kjent med organisasjonene og at de blir godt kjent med oss før et prosjektsamarbeid etableres. Kapasitetsoppbygging inngår som et viktig element i dette arbeidet.

Samarbeidet med diasporaorganisasjoner preges også av det faktum at dette er organisasjoner som i stor grad er basert på frivillighet. Ofte er det engasjerte ildsjeler som spiller en bærende rolle i organisasjonenes aktivitet, noe som gjør samarbeidet svært personavhengig og sårbart ovenfor utskiftninger. En utfordring, men også et

mål, for vårt samarbeid med diaspora er å gjøre organisasjonene mer profesjonelle og bærekraftige, uten å kvele den viktige frivillighetsånden.

For å oppnå dette er det viktig å bygge gjensidig tillit i tillegg til kapasitet. Vi tror at måten å gjøre dette på er gjennom faktisk og praktisk engasjement med organisasjonene, langsiktighet og konsekvens i samarbeidet, og ved å etablere prosjekter som gir synlige, målbare og praktiske resultater som motiverer til frivillig innsats. For å få fullt utbytte av den kompetanse og kulturforståelse som diasporamiljøer sitter på i et prosjekt, må diaspora fungere som mer enn en «konsulent». Forholdet må være basert på gjensidighet, og diasporagrupper bør ha en sentral rolle i prosjekters utvikling og implementering.

Gjennom diasporaarbeidet får vi en annen inngang til landene vi jobber i og temaene vi jobber med. Det er motiverende å jobbe sammen med folk som arbeider for å skape en positiv endring i sine egne land. Diasporaen kjenner både den norske konteksten og situasjonen i sine opprinnelsesland. Dette gir dem en unik språk- og kulturbakgrunn som er verdifull i bistandsarbeidet. Vi oppfordrer derfor andre norske bistandsorganisasjoner til å dra nytte av den omfattende kompetansen som er tilgjengelig rett utenfor dørrammen vår. ■

Knut Andreas O. Lid, Caritas.

Kari Helene Partapuoli, Utviklingsfondet.

Her kan regjeringa slå flere fluer i ett smekk. Både i et utviklings- og klimaperpektiv, er det mye å vinne på en strategi som ser utdanning og bekjempelse av klimaendringene i sammenheng. Disse perspektivene bør strengt tatt alltid være forent. Kun gjennom utdanning (jeg snakker om utdanning i bred forstand; formell som uformell, praktisk som teoretisk) kan nye generasjoner lære å respektere og ta vare på nærmiljøet, og bidra til å ta vare på verdens klima. Jeg tror, og håper, at de unge

vil vise seg å være enda mye bedre enn vi har vært.

Gjennom utdanning kan vi få flere ingeniører som kan utvikle og installere morgendagens fornybare energikilder, og vi kan få flere bønder og agronomer som kan dyrke jorda på en måte som både produserer nok mat og ikke skader den på samme måte som vi gjør gjennom konvensjonelt jordbruk i dag. Jeg håper Børge Brende skynder seg og benytter seg av muligheten, når han nå vil satse på utdanning for utvikling. ■

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

I denne spalten ytrer fire samfunnsdebattanter seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det Miljø- og utviklingsaktivist Anja Bakken Riise.

Foto: Espen Røst

Simon Pahle

34 Intervjuet

– Norsk suksess vil få flere med på laget

Klima- og miljøminister Tine Sundtoft mener Norge kan være stolt over resultatene av klima- og skogprosjektet. Nå vil hun fortelle verden om det hun omtaler som en «suksess». Målet er å få flere land og privat næringsliv med i den store redningsaksjonen for verdens regnskoger. **Av Gunnar Zachrisen**

Høyre-statsråden møter oss på sitt kontor bare få dager etter at det er blitt framlagt en uavhengig evaluering som gir svært gode karakterer til det norske klima- og skoginitiativet (KOS). Programmet, som var den rød-grønne regjeringens store nysatsing på bistandsfeltet, har de siste årene vært Norges dyreste bistandsprogram. Satsingen har også gjort mellominntektslandet Brasil til Norges største bistandsmottaker.

Nylig har Høyre/Frp-regjeringen lovet fornyet satsing på programmet med inntil 3 milliarder kroner i året fram til 2020.

– Et hovedmål med det norske klima- og skogprosjektet er å bidra positivt til en internasjonal klimaavtale. Hva er utsiktene for en god klimaavtale på Paris-møtet neste år?

– Oppkjøringen fram til Paris-møtet har vært langt mer konstruktiv enn før København-møtet. Det foregår nå en hektisk møteaktivitet, og FN's generalsekretær er blant de som spiller en aktiv rolle. Det som skjer i USA og Kina gir også grunn til å kunne si at man i hvert fall kan være noe mer optimistisk nå.

Om en drøy måned skal landene møtes i New York, og deretter er det et viktig møte i Peru. Landene har frist til 1. januar neste år med å komme med sine utslippsforpliktelser.

– Og det er klart at skog blir en del av en ny klimaavtale?

– Det kom på plass i Warszawa i fjor. Vi kan ikke se for oss en internasjonal avtale uten at skog er med. Dette er jo

ellers en av de tydelige gevinstene ved det norske klima- og skogprosjektet; vi kan framvise at tiltak mot avskoging og skogødeleggelse er blant de aller rimeligste og mest effektive klimatiltakene man kan iverksette.

Forpliktelse

– Men hva hvis det ikke blir noen troverdig klimaavtale, har så de norske klima- og skogmilliardene vært bortkastet?

– Vi planlegger for suksess i Paris, men en langsiktig satsing på skog er viktig uansett utfall, og regjeringen har forpliktet seg til å fortsette den norske satsingen fram til 2020.

– Lille Norge er verdensmester i finansiering av klima- og skogtiltak. Hvis KOS er så vellykket, hvorfor har ikke flere givere kommet om bord?

– Norge er en rik olje- og gassnasjon, noe som også gir oss et særlig ansvar for å bidra. Andre land har mindre økonomiske muskler. Det norske klima- og skogprosjektet ble lansert under FN-møtet på Bali. Alle- rede året etter kom finanskrisen, som ga mange land begrensninger.

Økt interesse

– Er det nåværende nivået på finan-

« Vi planlegger for suksess i Paris, men en langsiktig satsing på skog er viktig uansett utfall. »

Tine Sundtoft, klima- og miljøminister

Palmeolje- produsentenes kursendring har vært en av de store framskrittene det siste året, forteller klima- og miljøminister Tine Sundtoft.

Foto: Espen Røst

siering av klima- og skogtiltak bærekraftig på sikt om det ikke kommer inn flere givere?

– Vi har selv lagt oss på et relativt høyt nivå – 3 milliarder kroner i året fram til 2020. Men vi vet jo at resultatene vil bli enda bedre om også andre land bidrar. Det ønsker vi, og det er ulike positive tegn nå. Jeg tenker da på mobiliseringen som foregår rundt støtte til Det grønne klimafondet, der utvikling og klima går hånd i hånd. Andre givere som Tyskland har gått tungt inn i karbonfondet i Verdensbanken. Biokarbonfondet ble lansert under Warszawa-møtet. Der er jo USA og England med. Tyskland øker også sin innsats gjennom programmet REDD Early Movers.

– Hvordan kan Norge nå «selge inn» den positive evalueringen av klima- og skoginitiativet for å få med flere land?

– Det at vi kan vise til gode resul-

tater vil gjøre det lettere å få med andre. Første anledning blir toppmøtet i New York om en drøy måned. Der vil skog bli et av hovedtemaene. Vi vil fortelle om hva vi har fått til, og invitere andre til å bli med. På dette området har vi vært et foregangsland. Blant annet kan vi nå vise til at en del av infrastrukturen for klima- og skogtiltak er på plass, for eksempel bedre systemer for overvåkning, rapportering og verifikasjon av skog. Med dette i orden vil det i neste omgang bli lettere å få andre givere med. Det kan være land og det kan være privat sektor.

Palmeolje

– Hva slags business-selskaper blir med på laget?

– Det er veldig spennende å se på holdningsendringene hos palmeoljeprodusentene. Stadig flere forplikter seg nå til en bærekraftig produksjon

Debatt:

Særordninger for diaspora er nødvendig

I DET SISTE TIÅRET, har spørsmål om 'migrasjon og utvikling' fått betydelig oppmerksomhet blant multilaterale organisasjoner som Verdensbanken og IMF, nasjonale regjeringer og utviklingsorganisasjoner. Diasporaen bidrar ikke bare økonomisk til opprinnelseslandet men er også en viktig aktør i institusjonsbygging og politikktutforming.

Derfor er det gledelig å registrere at Bistandsaktuelt vier diasporaens bidrag til utvikling god plass i mai utgaven. Men Diaspora Network registrerer noen paradokser.

STATSSEKRETÆR Hans Brattskar erkjenner langt på vei diasporaens merverdi innen utviklingsarbeid. Dermed fremstår det som et

Henok Kassahun, styreleder i Diaspora Network.

paradoks at man ikke vil opprette særordninger til støtte for diasporaorganisasjoners bistandsarbeid. Det begrunnes med vag argumentasjon. Statssekretæren peker på at dette vil bidra til å isolere organisasjonene i egne små prosjekter. Et videre paradoks er man i samme utgave av Bistandsaktuelt kan lese om Utviklingsfondets vellykkede samarbeid med en

rekke diasporaorganisasjoner. Diasporaorganisasjonene og Utviklingsfondet bruker sine komparative fortrinn og oppnår bedre resultater enn det de ville gjort hver for seg. Dette viser at også diasporaorganisasjoner klarer å ha flere tanker i hodet samtidig.

MANGE DIASPORA-organisasjoner

som ikke skal gå på bekostning av regnskog. På vei hjem fra Indonesia nylig hadde vi et veldig konstruktivt møte med toppsjefen i Wilmar, et av Asias største agrobusiness-selskaper.

Også amerikanske Cargill har kommet med på laget. Cirka 65 prosent av den globale handelen i palmeolje gjennomføres nå av selskaper som har forpliktet seg til avskogingsfrie forsyningskjeder. Her snakker vi om et marked som på kort tid har gjennomgått en dramatisk forandring.

<<Money talks>>

– Mesteparten av de norske pengene så langt er bevilget til Brasil, men bare en liten del er brukt. Høyre har tidligere ment at det er dumt å ha milliarder «på konto» i en brasiliansk utviklingsbank. Hvorfor har dere skiftet mening?

– Det som har vært viktig for Høyre er å se resultater av pengene.

De uttalelsene kom jo da pengene sto «på konto». Når vi nå ser at de gir resultater, blir jo situasjonen en annen.

– Det står jo fortsatt milliarder «på konto». Hva oppnår vi da av ekstra påvirkning av Brasil ved å putte inn enda flere milliarder?

– Det at de vet at de har en finansiell støtte og internasjonal støtte i arbeidet med å redde regnskogen er viktig. Vi vet at «money talks». Du kan ikke sette i verk prosjekter om du ikke har finansiering i ryggen.

Tempoet i utbetalingene har vært lavere enn vi hadde håpet. Vi er i dialog med utviklingsbanken BNDES om dette. Samtidig er det jo også svært viktig at prosjektene er grundig planlagt og blir gjennomført korrekt. Det er de som må gjøre jobben, og det er vi som betaler for resultatene – etter at de foreligger. ■

gunnar.zachrisen@norad.no

er drevet på frivillig basis av ildsjeler som har et stort ønske om å gjøre en forskjell i sitt opprinnelsesland. Men språklige og tildels kulturelle barrierer skaper utfordringer. I noen tilfeller mangler også organisatoriske ferdigheter. Dette er i sum avgjørende faktorer for å trenge gjennom Norads nåløye. Begrensede finansielle og organisa-

toriske ressurser medfører dermed til at gode prosjekter ikke blir realisert. Disse fallgruvne fordrer en særbehandling av diasporaen. En erkjennelse av diasporaens merverdier i utviklingsarbeid må etterfølges av konkret handling. En finansiell prioritering av diasporaorganisasjoner vil være en investering med høy avkastning. ■

Kommentar Eva Bratholm

Mobilen, ikke et under likevel?

– EN GAVE til utvikling. Slik har økonomen og forfatteren Jeffrey Sachs karakterisert mobiltelefonen. Den har forandret alt, sier han.

Mange felt innenfor utviklingsarbeidet har for lengst tatt i bruk mobilen, og forventningene til hva som kan gjøres er skyhøye. Innen helse, utdanning, sikkerhet og arbeid er det store muligheter i fattige, men mobiltette land.

Litt kaldt vann i blodet kommer fra forskeren Caroline Free ved The London School of Hygiene and Tropical Medicine. Hun står bak to rapporter som hevder at virkningen av mobil-helse ikke er undersøkt godt nok og at det er lite bevis for at mobilteknologien har stor effekt på å håndtere sykdom. Hun hevder at selv om alle eksperter er enige om det enorme potensialet i mobil-helse, så er det ikke gjort nok omfattende forsøk i fattige land.

ET FELT som trekkes frem er mobilen som hjelp til å følge opp sykdom og gi påminnelser om medisiner for hiv, malaria og tuberkulose. En tidligere studie slo fast at sms-oppfølging av hiv virket i Kenya, men ikke i Kamerun. Ifølge Caroline Free er det bare i to mobil-helseprogrammer en beviselig effekt, det er varsler om medisin for hiv-syke og et program for røykeslutt. Å sende tekstmeldinger til syke for å minne dem på pillene sine, er vurdert som mye bedre enn ingen påminnelse. Men heller ikke bedre enn varsling i telefonsamtale eller i posten.

Det er vanskelig å vite om forventningene til mobil-helse er for høye eller om det mangler akademiske bevis.

BRUKEN AV MOBIL som utviklingsinstrument ser bare ut til å fortsette. Den internasjonale Arbeidsorganisasjonen ILO har satt i gang et prosjekt i Bangladesh, Nepal og India for å hindre trafficking av kvinner under migrasjonsreiser. Det heter «Work in Freedom» og ideen er å gi kvinner en liten «sikkerhets-pakke» før avreise. Den skal inneholde en telefon som allerede er aktivert. Det medfølger instruksjoner om å ta bilde av dokumenter og identitetskort og sikre dem i skyen, i tilfelle arbeidsgiver konfiskerer dette. Videre er det råd om rettigheter, sikkerhet og problemer som kan oppstå. Slik skal mobilen være sårbare og utsatte kvinners reisefølge.

DET HEVDES at det er flere mobiltelefoner enn det er mennesker i verden. Utbredelsen av mobil i fattige land er et utviklingstrekk som knapt noen kunne forutse ved årtusenskiftet. Trolig har Jeffrey Sachs rett når han snakker om mobilen som gave. Mange smarte og praktiske bruksmåter vil komme, men den viktigste nevner han selv: Ut av isolasjon. Mobilen har gjort mennesker verden over mindre isolert, mer opplyst, ikke så lett offer for rykter og lureri. Om mobilen ikke er et under, så har den koblet folk på. ■

« Det er vanskelig å vite, om forventningene til mobil-helse er for høye eller om det mangler akademiske bevis. »

Les også:
Klima-
evaluering,
side 10–11.

Beduiner bruker mobiltelefon i Sahara-ørkenen. Mobiltelefoner gir mange muligheter og kan bidra til utvikling på mange områder. Men om optimismen har vært for stor gjensstår å se. Foto: Philippe Lissac / Godong, DPA/Scanpix

36 Bakerst

(U)lykkelig på to hjul

Av Rosa Cháves

JEG FIKK MIN første sykkel da jeg var liten, og etter en uunngåelig runde med skrubsår, oppmuntrende ord og kjefting, klarte jeg endelig å finne balansen på to hjul. 30 år senere

har jeg igjen funnet frem sykkelen og gjenoppdaget en glemt glede; og ikke minst hvor praktisk det er å kunne bevege seg fritt i en kaotisk hovedstad.

Men i Guatemala har sykkelen blitt noe mer enn et fremkomstmiddel:

Sett fra SØR

Rosa Chaves fra Guatemala er poet, filmskaper og skuespiller.

For åtte år siden etablerte den globale bevegelsen La masa crítica – den kritiske massen – seg her. Målet er å gjøre folk oppmerksomme på fordelene ved å bruke sykkelen som miljøvennlig transportalternativ. Dette høres sikkert ut som en selvfølge, men i en by som vår, med en skremmende voldsstatistikk og stor usikkerhet i gatene, er det ikke mange som lar seg friste. Men nå forsøker i det minste myndighetene å bygge sykkelnett og gangveier, og selv om innsatsen ikke er helt vellykket, utnytter vi det som best vi kan.

Som kvinne føler jeg meg trygg når jeg sykler hjem om kvelden. Det

er kanskje en liten handling, men det føles frigjørende, det gir meg en følelse av frihet og uavhengighet. Men for noen dager siden skulle jeg ut og spise frokost med søsteren min. Hun kjører bil, og ville plukke meg opp på veien. Men jeg bestemte meg for å sykle. Jeg følte meg tryggere enn noen gang, unngikk de stilleste gatene, men unnslopp samtidig trafikkaoset. Det er lettere å nå frem i tide når jeg ikke må forholde meg til busser og køer. På vei ut fra frokosten holdt jeg akkurat på å fortelle søsteren min om min glede på to hjul, da jeg oppdaget at sykkelen ikke sto der jeg hadde låst den.

Advokaten fra Lahore

I over tretti år har hun kjempet mot ekstremisme, diktatorer, forfølgelse av religiøse minoriteter og mishandling av kvinner. Pakistanske Asma Jahangir har flere ganger blitt truet på livet. – Men Pakistan har også gitt meg mye kjærlighet, sier hun.

Av Kristine Grønhaug

REGNET PISKER MOT vinduene. På bordet i en salong på eksklusive Islamabad Club står en kanne med te og et fat med lett mat. Asma Jilani Jahangir (62) ser liten ut der hun sitter i en av lenestolene.

Et lynskarpt blikk bak brilleglassene. Hun lener seg frem. Legger en spinkel hånd rundt en porselenskopp, og sier:

– Jeg ble som de fleste andre rystet. Det som skjedde for to dager siden var en motbydelig og veldig, veldig grusom handling.

Stemmen er myk, en anelse nasal. Engelsken farget av British upperclass. Hun snakker om æresdrapet på den 25 år gamle gravide kvinnen Farzana Iqbal.

– Det skjedde midt i hjertet av Lahore. Rett utenfor inngangen til Høyesterett, der det var minst et dusin politimenn til stede. Men de rørte seg ikke. De bare stod og så på. Etterpå svarte de på kritikken med å si at deres jobb var å ta vare på dommerne.

– Utmattelse

Jahangir er høyesterettsadvokat og har to ganger vært leder av the Supreme Court Bar Association of Pakistan. Hun grunnla Human Rights Commission of Pakistan. Og har hatt vervet som FNs spesialrapportør om religions- og livssynsfrihet fra 2004 til 2010.

Akkurat nå har hun vært på jobb i Islamabad. Snart skal hun ta kveldsflyet hjem til Lahore, der hun har egen advokatpraksis.

Nå setter hun tekoppen på bordet med et lite smell:

– Pakistanerne er preget av en slags utmattelse. Det er så mye vold at man ikke vet hvordan man skal

få bukt med den. Hele samfunnet er brutalisert. Kollegaene mine fortalte at den unge kvinnens hode var blitt knust med mursteinen som lå igjen på åstedet. Det er noe fundamentalt galt. Vold er blitt en måte å løse alle problemene på. Dette må stoppes.

– Hva er forklaringen på hatet mot kvinnene?

– Menn har fått det inn med morsmelken at kvinner skal være lydige. Menn må lære å tenke annerledes. Det vil ta lang tid. Men vi har kommet et stykke på vei: Da jeg for eksempel begynte å studere juss, var det få kvinner i yrket. I dag er vi hundrevis.

– Gammeldags mentalitet

Jahangir mener at pakistanske menns mentalitet og holdninger ikke har utviklet seg i takt med kvinnes.

– Se på meg: Kollegaene har respekt for meg – og noen beundrer meg også. Men når jeg jobber med de samme sakene som mine mannlige kollegaer, forstår de ikke hvorfor jeg gjør det. De sier: «Du bør heller holde deg til menneskerettigheter, for det er du best til» - slike saker som de kaller for «myke saker». De sier ikke dette til meg fordi de ikke liker meg – men fordi de vil beskytte meg. Men den beskyttelsen er kvelende.

«Det er en flamme inne i deg som får deg til å ville kjempe mot urettferdighet... Det er en flamme jeg har arvet, og som jeg også selv har bygget

Endringer skjer når mennesker bruker sin stemme.»

Asma Jahangir

HVEM?

■ Asma Jahangir, pakistansk menneskerettighetsforkjemper. Blir tildelt Stefanusprisen for sitt arbeid 2. september i år.

■ Stefanusprisen tildeles en person som har gjort seg bemerket i kampen for trosfrihet.

gjennom årene», har hun sagt til BBC.

Faren, Malik Gulam Julani, var opposisjonspolitiker på 1970-tallet og satt 14 år i fengsel. Moren, Sabiha Jilani, var den første kvinnelige muslimske studenten som gikk på anerkjente Forman Christian College i Lahore. Hun utfordret senere konvensjonene ytterligere ved å etablere sin egen klesbedrift.

Satt i fengsel

Asma var bare atten da faren ble arrestert i 1972, etter ordre av Benazir Bhuttos far, Zulfikar Ali Bhutto. Hun deltok i protester mot militærregimet, og mot fengslingen av faren.

Fra dypt i lenestolen lyder det: – Endringer skjer når mennesker bruker sin stemme.

– Hvordan påvirket det deg at din

far satt i fengsel?

– På en måte gjorde det meg sterkere. Nå måtte jeg gjøre mer av det praktiske arbeidet selv. Jeg lærte å kjøre bil. Fant ut hvordan man betaler strømregninger.

– Du har selv sittet i fengsel. Hvordan var det?

– I Pakistan har vi i hvert fall bestandig hatt en opposisjon. Hver diktator har hatt en motvekt! Jeg synes pakistanere med selvrespekt burde ha erfart å sitte bak lås og slå.

Man får gode venner i fengselet. I tillegg god tid til å inspirere sitt indre. Men første gang tenkte jeg: «Dette klarer jeg ikke». Stanken var ille... I dag har jeg ingen luktesans.

Mange dødstrusler

Menneskerettighetsforkjemperen har

I samme øyeblikk ble jeg rykket tilbake i virkeligheten jeg er en del av. For i all min glede hadde jeg helt glemt at jeg bor i en by der vi er sårbare på alle mulige måter. Det handler ikke bare om at det ikke finnes et sted du trygt kan sette fra deg en sykkel, eller som verre er – at den kan bli ranet fra deg av bevæpnede kriminelle. Jeg ble minnet på frykten for å bevege meg fritt, den evige bekymringen for at noe fælt skal ramme meg. Den manglende tilliten vi har til juridiske institusjoner, som i hvert fall aldri vil klare å finne igjen sykkelen min, og en permanent mistillit til det offentlige.

Det er mye vakkert i Guatemala, men også forferdelig mye grusomt. Jeg er heldig som får oppleve skjønnheten, og for at jeg ikke befinner meg i en verre situasjon. Likevel fikk denne hverdagslige hendelsen meg til nok en gang å måtte reflektere over at vi er fratatt tryggheten til å bevege oss fritt.

Den kritiske massen krever bedre sykkelveier, men trygghet er for mye å be om. Likevel, stadig er vi flere som velger oss sykkelen – enten det er av nødvendighet, glede eller begge deler. I mellomtiden er jeg på jakt etter ny sykkel for å oppfylle en enkel rettighet: å få være lykkelig på to hjul. ■

Portrett

Pakistanske Asma Jahangir er advokat og menneskerettighetsaktivist. – Når jeg ser urettferdighet, må jeg gjøre noe med det, sier 62-åringen.
Foto: Ken Opprann

blitt truet på livet en rekke ganger. Og i Pakistan er det grunn til å ta den type trusler på alvor.

– Jeg blir selvfølgelig redd. Noen ganger kjenner du frykten i magen, og den forsvinner ikke selv om du ønsker den vekk. Det hjelper å arbeide. Jeg jobber den bort! Dessuten har folk støttet meg. Pakistan har også gitt meg mye kjærlighet.

Søsteren, Hina Jilani, er også advokat og menneskerettighetsaktivist. Hun sitter i rådet The Elders - etablert av Nelson Mandela i 2007 – sammen med Gro Harlem Brundtland.

– *Du og din søster etablerte i 1980 Pakistans første advokatbyrå drevet av kvinner. Hvordan var reaksjonene?*

– Det ble vitset en del: Hasselman & Hasselman var et stort advokatbyrå,

drevet av to brødre. De begynte å kalle vårt byrå for: husselman & husselman – ”skjønnhet og skjønnhet”. Men det var også advokater som støttet oss.

Hun tenker seg om:

– Som ung, har man tro på seg selv. Noen ganger føler jeg ikke lenger den samme intensiteten. Kanskje har det med alder å gjøre. Eller at jeg har sett ting skje igjen og igjen. Jeg vet ikke. Men jeg har fortsatt dette: Når jeg ser urettferdighet, må jeg gjøre noe med det. Ja – selv om jeg for eksempel satt der med brukket bein.

Hun ler:

– Forskjellen er at med brukket bein i dag, ville jeg ha tenkt: ”Noe må gjøres - men kan jeg få noen andre til å gjøre det?” Da jeg var ung ville jeg aldri ha stilt meg det spørsmålet. Aldri! ■

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

- 1 Hvem er dette?
- 2 Hvilket land er størst av Burundi og Malawi?
- 3 Hvilket land koloniserte øygruppa Kapp Verde?
- 4 Hva heter valutaen i Irak?
- 5 Har et afrikansk lag noen gang vært blant de fire beste i fotball-VM?
- 6 Når ble kongedømmet Irak selvstendig?

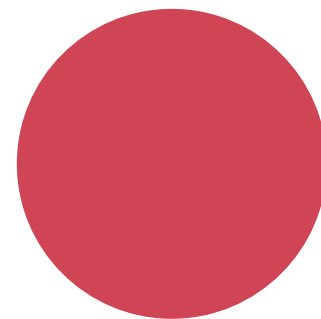
- 7 Hva het forskeren som ofte blir kalt «atombombens far»?
- 8 Hvor og når ble første fotball-VM spilt?
- 9 Hvilke farger har det sørafrikanske flagget?
- 10 Hvilke land grenser Liberia til?
- 11 Sykdommen Ebola er oppkalt etter hva?
- 12 I hvilken by ble profeten Muhammed født?
- 13 Hva er det japanske navnet på Japan?

- 14 Hva er hovedproduktet til bedriften Yara?
- 15 Det er i år 100 siden 1. verdenskrig startet. Når sluttet den?
- 16 Boka «Emmas krig» handler om hjelpearbeideren Emma McCunes dramatiske liv. Hvem var McCune gift med?
- 17 Når ble Hamas etablert?
- 18 Hvor gammel er Malala Yousafzais?
- 19 Hvor lenge var Hilde Frafjord Johnson sjef for FNs fredsbevarende styrker i Sør-Sudan?
- 20 Nepal er i dag en republikk. Når ble monarkiet avskaffet?

Ekspertnøtter

- 1 Hvor ligger byen Suva?
- 2 En nigerianer har vunnet nobelprisen. Hvem og når?
- 3 Hvilke dato er Ugandas nasjonaldag?

13

SVAR: 1: Abubakar Shekau, leder av ekstremistgruppa Boko Haram. 2: Malawi. 3: Portugal. 4: Irakiske dinarer. 5: Nei. 6: 1932. 7: Fysikeren Robert Oppenheimer i Uruguay. 8: 1930 i Uruguay. 9: Rødt, grønt, blått, sort, gult og hvitt. 10: Eitfenbenssystemet og Sierra Leone. 11: Eiven Ebola i DR Kongo. 12: Mekka. 13: Nippon. 14: Kunstgjødselet. 15: 11.11.1918. 16: Riek Machar, tidligere visepresident i Sør-Sudan. 17: 1987. 18: 17. år. 19: 3. år. 20: 1.2007. 21: 9. oktober

38 Bakerst

Bokanmeldelse:

Afrika, staten og jordinvesteringer

Av Tor A. Benjaminsen

MED EN STIGENDE global etterspørsel etter mat og energi har utenlandske investeringer i afrikansk jord økt raskt de to siste tiårene. Mens afrikanske småbønder har svake formelle eiendomsrettigheter til egen jord, en arv fra kolonitiden, presenteres landsbyjord ofte som "ubrukt" og tilgjengelig for overtakelse av andre.

Ifølge Verdensbanken finnes det 1,7 milliarder hektar "ubrukt" jord i Afrika som bare ligger der åpen for investeringer.

Øversett tema

Denne boka analyserer den afrikanske statens rolle i disse investeringene. Dette er et viktig og ofte øversett tema innenfor debatten om "investeringer" eller "jordran" (*land grabbing*). I motsetning til ideen om at utenlandske investorer grabber til seg jord fra svake stater, påpeker forfatterne av denne boka at myndigheter som regel inviterer investorene som altså oppnår kontroll over jord ved samarbeid med statsfunksjonærer. Kontrakter forhandles med sentrale eller lokale myndigheter som også spiller en viktig rolle i å legge forholdene til rette for investorene.

Bokredaktørene hevder at denne prosessen fører til en ny styrking av staten etter flere tiår med nyliberal svekking av statlige strukturer og au-

toritet. Utenlandske investeringer fører derfor til en forsterking og utbredelse av statsmakten til nye områder hvor jorda har vært lokalt forvaltet uten statlig øverstyring. Jord som investorer tar kontroll over er vanligvis allerede brukt i generasjoner av lokalsamfunnet.

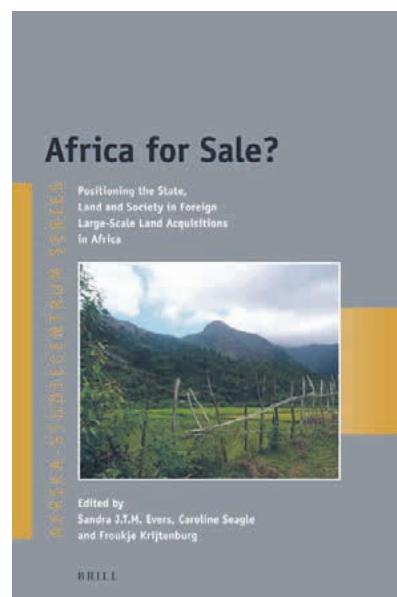
Store endringer

Dette betyr at slike storskala investeringer kan føre til enorme endringer i agrare landskap, produksjonssystemer og sosiale forhold. Investorer og mange afrikanske politikere og statlige ansatte ser disse endringene som overveiende positive og som nødvendig for modernisering av landbruket. I den norske debatten har vi blant annet sett at kritikk av denne typen landbruk blir møtt med at man ønsker at afrikanere skal bo i stråhytter og at

« I den norske debatten har vi blant annet sett at kritikk av denne typen landbruk blir møtt med at man ønsker at afrikanere skal bo i stråhytter og at man har et paternalistisk forhold til afrikanere. »

Africa for sale?

Positioning the State, Land and Society in Foreign Large-Scale Land Acquisitions in Africa.
Redigert av Sandra J.T.M. Evers, Caroline Seagle & Froukje Krijtenburg.
Leiden: 2013

man har et paternalistisk forhold til afrikanere. På den annen side hevder kritikerne at investeringer i storskala landbruk lett fører til en form for intern nykolonialisme med støtte til en korrupt elite på bekostning av småbønders levekår. I tillegg poengterer denne boka at kontrakter og avtaler mellom investorer og lokalsamfunn vanligvis er uklare.

Empiriske studier

Boka består av 13 kapitler som er basert på empiriske studier av landbruksinvesteringer i ulike afrikanske

land. Etter et utmerket innledningskapittel som presenterer hovedlinjene i debatten om landbruksinvesteringer og jordran, kommer tre overordnede diskusjonskapitler før de mer spesifikke casestudiene. Spesielt likte jeg Ben Whites kapittel som er en kort og konsis tekst om bakgrunnen for investeringene, konsekvenser av disse investeringene, reaksjoner fra lokalsamfunn og internasjonale aktører – og hvilke alternativer som finnes til storskala landbruk.

Casekapitlene omhandler en rekke ulike forhold som viltfarmer i Sør-Afrika, gruvedrift i DRC og risdyrking i Mali. Et problem er imidlertid at noen av kapitlene faktisk ikke diskuterer utenlandske landbruksinvesteringer, som er bokas tema. Men bortsett fra denne innvendingen er dette et utmerket bidrag til en stadig økende forskningsbasert litteratur om landbruksinvesteringer i Afrika. Spesielt reiser spørsmålet om den afrikanske statens rolle en viktig diskusjon med videre etiske og normative implikasjoner for den generelle utviklingsdebatten. ■

Tor A. Benjaminsen er professor ved Noragric, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Les en lengre versjon av anmeldelsen på bistandsaktuelt.no

Experienced Gender Project Manager

International Media Support (IMS) is a non-profit organisation working to support journalists and media in countries affected by armed conflict, human insecurity and political transition. Across four continents we help to strengthen professional journalism and ensure that media can operate in challenging circumstances.

Job summary

In every aspect of our work, IMS strives to be conscious of and responsive to gender inequalities that can hinder equal access to both the production and consumption of media content. To further develop our work in this area, we are looking for an experienced, creative, pro-active Project Manager to drive the operationalisation of our Gender Approach.

Duration and location

The Project Manager will be employed on a full-time, 24-month contract. The Project Manager will be based at IMS Headquarters in Copenhagen with some expected travelling to programme countries.

How to apply

Download the full job description for this position at <http://www.i-m-s.dk/about/jobs/>

BORTE BRA MEN HJEMME

TEMAKVELD FOR NÅVÆRENDE OG TIDLIGERE BISTANDS- OG NØDHJELPSARBEIDERE

ONSDAG DEN 10. SEPTEMBER KL 19.00
KULTURHUSET, YOUNGSTORGET 3, OSLO

KUNSTNER OG FORFATTER
MORTEN TRAAVIK
(MISS LANDMINE, PIMP MY AID WORKER)

«BISTANDS- OG HJELPEARBEIDERENS ROLLE I DET 21 ÅRHUNDRE MULIGHETER OG BEGRENSINGER?»

«Ingen tvil om at mange bistandsarbeidere har opplevd minst like mange traumatiske ting som soldater i felt, men heller ikke om at mange bistandsarbeidere har hatt en tilværelse mer komfortabel enn de fleste.»

VELKOMMEN TIL ET SPENNENDE FOREDRAG OG DEBATT OM HJELPEROLLEN
BORTEBRAMENHJEMME.COM

I SAMARBEID MED:
ExtraStiftelsen
Helse og Rehabilitering
RÅDET FOR PSYKISK HELSE

Sjekk ledige stillinger på
global.no

global

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Nora Mehse er ansatt som ungdoms koordinator hos Sex og Politikk. Mehse

har bakgrunn fra studier innen kjønn, kriminologi og utvikling. For tiden holder hun på med en masteroppgave om et NGO-ledet prosjekt som forsøker å forebygge seksualisert vold utført av soldater i Den demokratiske republikken Kongo. I Sex og Politikk skal Mehse ha ansvar for å igangsette aktiviteter knyttet til styrkingen av unges seksuelle og reproduktive helse og rettigheter, med mål om å etablere en ungdomsbevegelse tilknyttet organisasjonen.

Stian Amadeus Antonsen er

ansatt i et vikariat som politisk rådgiver på internasjonale spørsmål hos Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. Han avsluttet sin mastergrad ved London School of Economics i sommer. Han har tidligere blant annet vært leder i Skeiv Ungdom, leder for internasjonalt utvalg i samme organisasjon, nestleder SAIH Bislet og medlem i internasjonalt utvalg i Røde Kors Ungdom. Stian vil være i LNU frem til januar.

Magnhild Bøgseth er ansatt i

et vikariat som programrådgiver i teamet for miljø, klima og næringsliv i Fredskorpset. Hun kommer fra fulltidsverv som nestleder i SAIH. Hun har også vært praktikant hos International Planned Parenthood Federation og studert Afrikastudier ved NTNU.

Simen Johan Willgohs er ansatt i et vikariat som kommunikasjonsrådgiver

med ansvar for grafisk design i Fredskorpset. Han har bodd og studert i Beijing de siste tre årene. Han har hatt engasjement for Carnegie-Tsinghua Institute i Beijing og vært stipendiat hos Fritjof Nansens Institutt. Tidligere har Willgohs sittet i Bergen bystyre for SV og vært hovedstyremedlem i ANSA.

Har antropologien i ryggmargen

Antropolog **Trude Bang** har begynt som avdelingsleder for internasjonale programmer i SOS-barnebyer. Hun kom fra stillingen som direktør i LHL Internasjonal og har tidligere blant annet jobbet som partner og konsulent i Nordic Consulting Group.

– Gratulerer med ny jobb!

– Tusen takk!

– Hva skal du gjøre i SOS-barnebyer?

– Som avdelingsleder for internasjonale programmer i SOS-barnebyer Norge vil jeg jobbe med alt fra personalledelse til faglig kvalitets-sikring. SOS-barnebyer er en internasjonal organisasjon som består av 133 medlemsorganisasjoner. SOS-barnebyer Norge støtter sine søsterorganisasjoner i å nå frem til de mest marginaliserte barna og gi dem omsorg, tilgang til utdanning og tilgang til helsetjenester. Vi er mest kjent for å drive barnebyer, men det mange ikke vet er at vi også arbeider med lokalsamfunnsutvikling. I landene hvor vi støtter familieprogrammer er ofte fattigdom

og AIDS utfordringer som fører til at familier kan gå i oppløsning. For å forebygge at så skjer, og i tråd med barnerettighetene, støtter vi familier slik at de blir i stand til å gi barna sine den omsorgen og de oppvekstvilkår de har rett på. Vi bidrar videre til å styrke sivilsamfunnet gjennom kapasitetsbygging og i mange land bidrar vi også til å bygge gode statlige barnevernsstrukturer. Min jobb handler i stor grad om å sikre at private og offentlige midler brukes på riktig måte, samt sørge for at arbeidet

vårt har høy kvalitet og at programmene våre er bærekraftige.

– Du er utdannet sosialantropolog – har du fått bruk for antropologien gjennom mange år i bransjen

– Ja. Antropologien har vel spesielt bidratt til at jeg alltid forsøker å forstå konteksten der jeg jobber, samt forsøker å se situasjonen ut fra partnernes og målgruppenes ståsted. Det ligger i ryggmargen.

Bellona har ansatt ny fagsjef **Hallstein Havåg**. Han går inn i ledergruppa i

Bellona og sitter med det daglige ansvaret for fagavdelingen. Han vil få et overordnet operasjonelt ansvar for prosjekt- og programstyring, koordinering mellom avdelinger og faglig utvikling. Hallstein Havåg er sivilingeniør i energi og miljø/industriell økologi fra NTNU. Han har de siste sju årene jobbet i Alstom Norge.

Kirsten Sandberg er gjenvalgt som medlem av FNs barnekomité.

Hun er professor ved Universitetet i Oslo. Hun har vært medlem av FN-komiteen siden 2011, og ble i fjor valgt som komiteleder. I årets valg var det 13 kandidater til ni ledige seter. Sandberg ble valgt inn med 141 av 191 mulige stemmer.

Idar Instefjord har fått permisjon fra Norad for å tjenestegjøre ved ambassaden i Santiago.

Harald Birkeland har startet som seniorrådgiver i Seksjon for ren energi i Norad. Han har tidligere jobbet i blant annet NVE, Norsk Energi og nå sist i Telenor Group som International Energy Manager.

Tord Bruland er ansatt som rådgiver i personalavdelingen og arkivet i Norad. Han kommer fra en stilling som seniorrådgiver i Ekor as.

Anne Kathrine Essén har returnert fra studiepermisjon. Hun er nå administrativ støtte på evalueringssavdelingen i Norad.

Anniken Esbensen har fått permisjon fra Norad i seks måneder for å jobbe i Utenriksdepartementet.

Svein Olav Svoldal har fått permisjon fra Norad for å tjenestegjøre ved ambassaden i Dar es Salaam.

Anette Haug sluttet i Norad for å tjenestegjøre ved ambassaden i Juba, før hun går av med pensjon i september.

Marianne Gohn Jønsberg er ansatt i et engasjement som rådgiver for ung-programmet

i Fredskorpset. Hun kommer fra en stilling som rådgiver for handelsspørsmål, promotering og informasjon ved den svenske ambassaden i Lusaka. Hun har en master i International Development fra London School of Economics (LSE). Jønsberg har også bakgrunn fra Norwegian African Business Association (NABA).

Rune Hauger er ansatt i et

vikariat som rådgiver i teamet for helse, utdanning og menneskerettigheter i

Fredskorpset. Han har erfaring fra Regnskogfondet, SAIH og Blindeforbundets internasjonale avdeling. Han har også jobbet som valgobservatør gjennom NORDEM, og som spansk- og portugisisktolk i Oslo Kommune. Hauger har en master i etnisitet og nasjonalisme fra London School of Economics (LSE).

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Hege Opseth

opsethmedia@gmail.com

Asle Olav Rønning

asle.o.ronning@gmail.com

Espen Røst

espenrost@gmail.com

Anne Håskoll-Haugen

annehhaugen@hotmail.com

Prosjektansvarlig adm. prosjekter:

Christine M. Harg

harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceessay

Christine M. Harg

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:

Boks 8034 Dep

0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Nr 1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad

Boks 8034 Dep,

0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgever:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 26. august 2014

Opplag denne utgaven:

19100 eksemplarer.

Fagpressen

Bistandsaktuelt er medlem av Fagpressen.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca.

3. oktober 2014

Gjør som **5500** andre:
Les våre nyheter på Facebook

BISTANDSAKTUELT

Mohammad og Daniel fra Sør-Sudan har fått nye 3D-printede armer. Mick Ebeling fra USA ble inspirert etter å ha lest i avisen om Daniel Omar som mistet armene da han gjetet kyr og en bombe traff like ved. Ebeling reiste til Sør-Sudan og grunnla Project Daniel som nå 3D-printer proteser til flere krigsofre.

Foto: Timoteo Freccia/Not Impossible

Print en flyktningleir

Du er hjelpearbeider i en flyktningleir og mangler vannkraner. Nå trenger du ikke lenger å vente, det er bare å trykke «skriv ut». Neste generasjons 3D-printere er her, og teknologientusiastene er optimister på de fattiges vegne.

Av Anne Håskoll-Haugen

3D-printing blir kalt den tredje industrielle revolusjonen. Teknologien ble funnet opp på slutten av 1980-tallet, men først da patentrettighetene gikk ut for få år siden eksploderte det: benproteser, mat, medisiner, nødrasjoner, ja, hele hus! Teknologioptimistene har stjerner i øynene når de blogger om hva 3D-teknologien kan bety for verdens fattige.

– Additiv tilvirkning, populært kalt 3D-printing, er lagvis produksjon hvor svært tynne lag legges oppå hverandre til det til slutt tar form som et objekt. Du kan scanne et produkt du allerede har, eller designe et nytt og bruke modellen direkte i produksjon av en ny. Det finnes et enormt spekter av materialer fra enkle plasttyper til titan, forklarer Vegard Brøtan.

Han er en av få i Norge med kompetanse i teknologien, er stipendiat ved NTNU og forsker på additiv tilvirkning av metaller.

Allerede i gang

Og det mangler ikke på dem som vil levere til det humanitære markedet. Den engelske bistandsorganisasjonen Oxfam er allerede i gang. Avisen The Guardian forteller at Oxfam har med en 3D-printer til Libanon, hvor de skriver ut førstehjelpsutstyr og vannkraner for å sikre tilgang på vann. Oxfam eksperimenterer også med å lage prototyper direkte i felt for å kunne teste produkter, før de produseres på vanlig vis.

– En fordel med prosessen er at den gir geometrisk frihet; du kan designe svært kompliserte produkter uten å tenke på utfordringen med å produsere dem. Du kan spesialtilpasse produktet en enkelt bruker, noe som på tradisjonelt vis kunne bli svært dyrt, forteller Brøtan.

Doktor 3D

Mulighetene er mange, ikke minst på det medisinske området. Benproteser for amputerte og benstruktur inne i

kroppen er allerede i bruk. Brøtan forteller om en kvinne som ble født uten nese og fikk konstruert ny ved hjelp av en 3D-printer.

Et firma i USA – Not Impossible Labs – har startet et eget prosjekt for å gi krigsoffere i Sør-Sudan kunstige proteser. Prosjektet heter Daniel og har fått mye omtale internasjonalt, særlig fordi de i tillegg har lært opp de lokale så de selv kan fortsette protese-produksjonen.

Lenger nord har kjemiprofessor Lee Cronin en annen visjon. Han vil selge medisiner som iTunes selger musikk; gjøre det mulig for folk å laste ned oppskriften på en medisin og så skrive den ut på en spesialskriver i din egen stue. Han leder et team på 45 forskere ved universitetet i Glasgow, og har allerede en prototype på printeren.

3D-pølse i lompe

En annen mulighet er å 3D-printe hus. Da unngår man å sende deler til et kriserammet område, det holder å sende maskinen. Man kan bruke materialer som allerede finnes på stedet, sand for eksempel. Designet kan tilpasses lokale behov, og husene bygges ferdig med rør og opplegg for elektrisitet. Fordi byggeteknikken er en helt annen, kan de også bli bedre i stand til å stå imot jordskjelv og flom.

Og hva med pølse i lompe – rett fra hjemmeskrivere? Ideen går ut på at næringsrike ingredienser som alger

Vegard Brøtan, stipendiat ved NTNU, er en av få med spesialkompetanse på 3D-printing i Norge.

og insekter kan pulveriseres og senere skrives ut til matvarer. Slik blir det lettere å sende nødrasjoner, og billigere å oppbevare store mengder næring uten at det blir ødelagt. Ingen smaksgaranti utloves.

Tek-optimistene

Det er lett å bli revet med, men er det virkelig så fantastisk som det høres ut som?

– Det er enorme muligheter, men de mer problematiske sidene blir sjelden nevnt i all entusiasmen. For det første tar det svært lang tid å bygge et produkt fra bunn. I tillegg er de profesjonelle maskinene fortsatt dyre, og forbeholdt noen få. Materialet man bygger med er i de fleste tilfeller også kostbart. Avhengig av materiale kan det skapes store spenninger som kan deformere produktet, forteller Brøtan.

NTNU-stipendiaten sier 3D-printing av produkter først og fremst lønner seg for spesialprodukter som ikke skal masseproduseres. Dette kan være brukertilpassede deler, småserieproduksjon og prototyper. Hva du kan bygge begrenses dessuten av maskinens størrelse. Foreløpig er det først og fremst mindre objekter; tidsbruk og indre spenninger øker i takt med delens størrelse.

– Geometrisk enkle komponenter er fortsatt både raskere og billigere å produsere på tradisjonelt vis, avslutter han. ■